

ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

- * "Düşünce Özgürlüğü,, ve Yayın Yasakları
- * 142ci Madde Anayasa Mahkemesinde
- * İran'da Şahlığın Yıkılmasından Sonra
- * Kamboçya Halk Devrimi Üzerine
- * Sahra Halkının Mücadelesi
- * Yeni-Sömürgeciliğin Dişlileri
- * Bulgaristan'da Kooperatif Hareket
- * Sosyalizmin Devrimci Demokratik
Konsepsiyonları
- * ABD'nin Oynadığı Çin Kartı
- * 1979 Çocuk Yılı ve Türkiye Çocukları

TUSTAV

Cilt/11

Şubat-1979

Sayı/62

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sıkıyönetim İçin Ne Dediler?	4
1979 Yılı «Çocukların Yılı» Olacak	11
Washington Askeri Darbeyi Kışkırtıyor / <i>Nikolay OBOTOV</i> ...	21
Yeni Kamboçya - Dünyaya Yeni Bakış / <i>Aleksandr LAVRENTYEV</i>	24
İran Halkının Zaferi: Şahlık Yıkıldı	27
Gültekin Gazioğlu'nun Basın Toplantısı	30
Yayın Yasaklamaları ve Düşünce Özgürlüğü	37
142. Madde Anayasa Mahkemesi'nde	41
Bağımsızlığa, Barışa, Sosyalizme Evet / <i>M. Uld SADIK</i>	66
Bulgaristan'da Kooperatif Hareket / <i>M. Nenkov MİLANOV</i>	75
Sosyalizmin Devrimci Demokratik Konsepsiyonları	28
Neo-Kolonyalizmin Dişlileri	94
Taiwan Üzerindeki Manevralar	98
Kamboçya Halk Devrimi	102
Gelecek, Kliklerin Değil, Halkların Elindedir / <i>Vahap ERDOĞDU</i>	103
Vietnam'la Başlayan Büyük Kurtuluş Süreci Kamboçya'nın Kurtuluşuyla Daha da Hızlanmış / <i>Hüseyin BAŞ</i>	107
ABD'nin Oynadığı Çin Kartı / <i>Refik EVREN</i>	110

TIJSTAV

Sahibi: Öner Ciravoğlu / Yazışleri Müdürü: Yusuf Hasançebi /
Yazışma ve havale adresi: P.K.: 71, İstanbul / Yönetim ve dağı-
tım adresi: Cağaloğlu, Başmuhasip Sokak, Tan Apt. No: 10-11,
İstanbul / Abone şartları, yıllık 300, altı aylık 150 lira. Dış ülkeler
için iki katıdır / Baskı: *Kültür Matbaacılık* / Dizgi: *Evren Mat-
baası* / İlan: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilanlar, santimi 25 lira /
Basıldığı tarih: 6 Şubat 1979

24 Aralık 1978'den—26 Ocak 1979'a

24 ARALIK 1978

- Kahraman Maraş'ta sokağa çıkma yasasına karşın, silahlı saldırılar sürdü. Ölü sayısı resmen 60, yaralı sayısı ise 1.052 olarak açıklandı.
- İstanbul, Urfa, Adana ve Kadirli'de 4 kişi silahlı saldırılar sonucunda öldürüldü.
- ABD ve SSCB, Cenevre'de süren «SALT-2» görüşmelerinde sonuca varamayarak, görüşmelere ara verdiler.
- İran'ın Meşhed kentinde, askeri birliklerin ateş açması sonunda 9 kişi öldü.

25 ARALIK 1978

- Kahraman Maraş'taki faşist katliamda öldürülenlerin sayısı 80'e yükseldi.
- Ege Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi kapatıldı.
- Gaziantep'de 2, Kayseri'de 1, İstanbul'da 1 kişi öldürüldü.

26 ARALIK 1978

- Bakanlar Kurulu, İstanbul, Ankara, Adana, Kahraman Maraş, Gaziantep, Urfa, Erzincan, Sivas, Erzurum, Kars, Elazığ, Malatya, Bingöl'de sıkıyönetim ilan etti.
- Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz'ü öldüren komando İbrahim Çiftçi yakalandı.
- AKEL, Kıbrıs konusundaki yeni Amerikan önerilerini kınayarak, «çeşitli biçimlerde girişimler kisvesi altında emperyalistlerin Kıbrıs'ın içişlerine karışmakta olduğunu» belirtti.
- İran Şah'ı, eski Başbakan Musaddık'ın bakanlarından Sadıki'den sivil bir hükümet kurmasını istedi.
- 27 Ocak'ta seçimlerin yapılacağı Bangladeş'te sıkıyönetim kaldırıldı.

Sıkıyönetim İçin Ne Dediler?

25 Aralık 1978 günü Türkiye'de onüç ilde sıkıyönetim ilan edildi. Demokrasiyle bağdaşır bir yanı olmayan ve demokratik hak ve özgürlükler üzerinde kısa ve uzun vadeli belli bir tehdit ve baskı niteliği taşıyan sıkıyönetimin, deneylere konu olmuş öteki sıkıyönetimlerden farklı ve özgün yanı CHP iktidarında getiriliyor olması ve «teröre» karşı bir önlem niteliği taşıması bakımından, varolan terörün faşist terör olması nedeniyle, faşist tirmanışa karşı getirilmiş intibasını ilk elden ve bazı çevrelerde uyandırıyor olmasıydı.

Çeşitli çevreler, kuruluşlar ve kişiler, sıkıyönetim karşısında hemen olmasa bile gittikçe netleşen tutumlar almaya başladılar. İşçi sınıfı sosyalistleri dışındaki demokrasi saflarında yaygın olan bir yanılgı, sıkıyönetimden, bağlı olduğu siyasi yönlendiricinin **niteliğinden** dolayı bazı olumlu girişimler beklenmesi noktasında düğümleniyordu.

Bu konuda yazılanların ve yapılan açıklamaların kısa bir özetini yapmayı yararlı görüyoruz.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu yayınladığı bildiride şunları söyledi:

«Faşist provokasyonların kitle katliamlarına kadar varması demokrasiyi ve insan haklarını tehdit eden tehlikeyi göstermektedir. Türkiye'yi böyle karna bulayan ve karanlık emelleri için her türlü insanlık suçunu işleyen faşist milliyetçi hareket ve onun ardındaki yabancı-yerli güçlerdir. AP ve Demirel de MHP'nin suç ortağı durumundadır.

Türkes bir süredir ısrarla sıkıyönetim istemiş ve neticede CHP bu isteğe boyun eğmiştir. Hükümet'in bu noktaya gelmesi, onun faşist zorbalık karşısında izlediği tutarsız ve ciddiyetten uzak politikanın sonucudur. Böylece faşistler ve işbirlikçileri Hükümet'e geri adım attırılmışlar, onu anti-demokratik bir yola sokmuşlardır.

Sıkıyönetim, faşist teröre ve tehlikeye karşı çare değildir. Bunu Türkes'in sıkıyönetim talebinden anlamak mümkündür. Sıkıyönetimin ülkemizde demokratikleşme sürecini yavaşlatan, emekçilerin siyasi, ekonomik ve demokratik mücadelesini geriletmeye çalışan, grev yasakları getirecek bir idare olduğu sayısız örneklerden görülmüştür. Ayrıca, faşistler sivil ve askeri idareler arasındaki farklılıklardan yararlanarak daha da cüretleneceklerdir.

MHP'nin ve suç ortaklarının planlarını boşa çıkarmak, faşist zorbalığın merkezleri üzerine cesaretle yürümeyi getirir. Yapılması gereken budur.

«CHP devamı uyarılara rağmen bunu yapmamış, demokrasiye ters düşen uygulamalara hız vermiştir. Şimdi demokrasi güçlerine düşen emekçi halkın demokratik haklarını kısıtlayacak olan sıkıyönetime karşı çıkmaktır.»

TİP Genel Merkezinden yapılan 7 Ocak 1979 tarihli basın açıklamasından ise konuya ilişkin olarak özetle şu görüşlere yer veriliyordu:

Türkiye'de sıkıyönetim olagan hallerden, ama bu seferki sıkıyönetim durumu daha öncekilerden farklı. İlk kez hükümet katında, geniş halk kitlelerine düzen değişikliği, hakça bir düzen, özgürlük ve esenlik vaatetmiş, bu vaatlerle onlardan oy toplayıp iktidar olabilmek durumuna gelmiş bir parti, bir sosyal demokrat parti bulunuyor. Şimdi de bu parti ve kurduğu hükümet sıkıyönetimin görevinin anarşiyi, yani terörizmi yok etmek, özgürlükleri korumak olacağı, bu yönetimin özgürlükçü demokrasi ve hukuk devleti kuralları içinde işleyeceğini vaadediyor.

Bu hükümet ve ona damgasını basan CHP iktidar koltuğuna oturduğu son bir yıl süresinde vaatlerinden hiç birini yerine getirmede, tersine iç ve dış büyük sermayeye güvence verme çabalarında olduğu sürekli. Kitlelere ne huzur getirdi, ne sosyal adalet, ne refah. «Birden getiremezdi» demek bir mazet değil. Getirme yolunda adımlar atabilirdi, atmadı. Şimdi bu vaadinde de durmayabilir. Oysa bu vaadinde olsun durmak, hükümetin yerinde kalabilmesi için son şanstır.

Can güvenliği, normal koşullar altında yaşayabilme güvenliği ve özgürlüğü mutlaka sağlanmalıdır. Sıkıyönetimin varlık nedeni budur. Ve bu güvenliği sağlama, terörizmi yoketme işi mümkün olan en kısa sürede ve sıkıyönetim kalktıktan sonra terörizm bir daha baş kaldıramayacak biçimde gerçekleştirilmelidir. Bir başka deyişle, sıkıyönetimin sıkı baskısı, kontrol ve müdahaleleri sonucu teröristlerin sınımsız, geçici olarak terör olaylarını, saldırı ve cinayetleri durdurmalarının bir değeri olmaz. Terörizmin iç ve dış kaynaklarına kadar inmek, onları etkisizleştirmek gerekir. Bunu başarabilmek için de hükümetin, başta istihbarat ve güvenlik örgütleri olmak üzere devlet aygıtının tüm birim ve kademelerine egemen olabilmesi, onları yönlendirebilmesi, tam kapasite işletebilmesi mutlak şarttır.

DİSK Yönetim Kurulu'nun ve Başkanlar Konseyi'nin 26-27 Aralık 1978 tarihlerinde yaptıkları toplantıda saptanan ve 28.12.1978 tarihli DİSK Ajansı'nda yayınlanan görüşlerde, sıkıyönetim konusunda özetle şöyle deniyordu:

«CHP ağırlıklı iktidar 1978 sonlarına gelindiğinde 13 ilde sıkıyönetim uygulamak durumuna düşmüştür.

DİSK, temel hak ve özgürlükleri askıya alan bir yönetim biçimi olan sıkıyönetime karşıdır. Daha önceki sıkıyönetim uygulamalarında da bu düşüncemizin haklılığı görülmüştür.

Eski sıkıyönetim uygulamalarında, grevler engellenmiş, lokavtlar yaygınlaşmıştır. Demokratlar, ilericiler, yurtseverler, sosyalistler hatta Anayasa profesörleri tutuklanmış, baskı altına alınmışlardır.

Sıkıyönetimler döneminde anayasal güvence altında bulunan ekonomik ve demokratik haklar, geri yönde değişikliklere uğramıştır. İşçilerin, köylülerin, küçük esnaf ve zanaatkarların ve bütün çalışanların, ekonomik sosyal yaşamları ile doğrudan ilgili, anti-demokratik yeni yasalar kabul edilmiş ve uygulamaya sokulmuştur.

Sıkıyönetim uygulamaları, egemen sınıfların var olan sömürü ve baskılarını daha da arttırıcı sonuçlara neden olmuştur.

Dün olduğu gibi bugün de, emperyalizm kendisine bağımlı az gelişmiş kapitalist ülkelerde, ekonomik sosyal ve siyasal bunalımların yarattığı sosyal tepkileri bastırabilmek ve bağımlılığı sürdürürebilmek için, faşist ve askeri yönetimler istemektedir. Emperyalist ve kapitalist sisteme bağımlı Türkiye'de de, bu nedenle siyasal iktidarın yüzde yüz güdüm altında tutulması amaçlanmaktadır.

Türkiye'de de, emperyalizmin koruduğu kolladığı, desteklediği ve gerektiğinde harekete geçirdiği faşist güçler, özlemleri olan faşist güçler, özlemleri olan faşist bir yönetim biçimine ulaşmak için saldırganlaştırılmaktadırlar.

Ancak, emperyalizmin tüm bu istem ve çabalarına karşılık, halkların mücadelesi engellenmemektedir. Dünyamızın diğer ülkelerinde çeşitli zaman ve koşullarda bilinen yöntemlerle işbaşına gelmiş faşist iktidarlar kalıcı olmamış, o ülkelerin başta işçi sınıfı olmak üzere diğer emekçilerin verdiği mücadele ile alaşağı edilmişlerdir. Özellikle doğu komşumuz İran'daki Şah rejimine karşı, İran halkının sürdürmekte olduğu mücadele bunun kanıtıdır. Şah, rejiminin arkasında, emperyalizmin açık ve koşulsuz desteği olmasına, büyük petrol gelirlerinin sağladığı ekonomik olanaklara, en ileri silahlarla donatılmış ve kul haline getirilmiş paralı ordusuna rağmen, iktidarını güvence altına alamamaktadır. İran halkının özgürlük istemi Şah'ın tüm güçlerini seferber etmesine karşılık, her geçen gün, güç kazanmakta, Şah'ın sonunu yaklaştırmaktadır. Buna rağmen İran'daki Şah rejiminin elindeki avantajların hiç birisi bugün ülkemizde yoktur.

Türkiye'de faşist bir yönetimin işbaşına getirilmesini amaçlayanlar, daha önce diğer ülkelerde uygulanan faşist iktidarların akibetinden ve komşu İran'daki ortamdan gerekli dersi almalı ve şunu iyi bilmelidirler ki, kanla gelenler kanla giderler.

CHP, iktidar olmadan önce faşist saldırı ve terörü yok etme sözü vermiş olmasına rağmen, faşist saldırıların önlenememesi için, öncelikle doğru bir teşhis koyamamıştır. Dolayısıyla faşizme karşı mücadelede de başarıya ulaşamamıştır. «Sağa da sola da karşıyım» diyerek faşizmle mücadele edebileceğini sanmıştır.

Son Kahraman Maraş katliamı ve katliamı gerçekleştirenler gün gibi ortada iken, İçişleri Bakanının Başbakanla bile çelişen ve asıl suçluları gizler bir biçimde Meclis Kürsüsünden açıklama yapması, bu yanlış mantığın açık göstergesidir.

İşçi sınıfına ve emekçi halka dayanmadan, onların ekonomik ve demokratik var olan sınırlı özgürlüklerini genişletmeden, faşizme karşı mücadele edilemez. CHP ağırlıklı hükümet bu gerçeği tam olarak kavrayamamıştır.

Bütün bu gelişmeler karşısında DİSK, dün söylediği gibi bugün de, «geri bir adım atmış olmasına rağmen, CHP ağırlıklı hükümetin daha geri konulara düşmemesinin ancak işçi sınıfı ve emekçi halkımıza dayanmasına ve onun gücüne güvenmesine bağlıdır» demektedir.

Başbakan, Mecliste yaptığı konuşmada sıkıyönetim gerekçesini şöyle belirtmiştir:

«Sıkıyönetim demokratik kurallar içinde uygulanacaktır. Temel hak ve özgürlükleri kaldırıp kısmak için değil, saldırılara karşı korumak için uygulanacaktır.»

Bu gerekçe dışına çıkılarak temel hak ve özgürlükleri kaldırıp veya kısarak yapılacak tüm uygulamalardan Başbakanı ve Hükümeti sorumlu tutacağız.

Bu nedenle işçi sınıfımızın devrimci sendikalar örgütü DİSK olarak:

- 1 — Bugüne dek ölen bütün insanlarımızın ve özellikle Kahraman Maraş katliamında kaybedilenleri anmak için:
Başta örgütümüze bağlı işçiler olmak üzere, tüm işçileri, tüm demokratik kuruluş üyelerini ve emekçi halkımızı 5 Ocak 1979 Cuma günü bulunduğu yerde saat 11.00'de 5 dakikalık ölenlerin anısı için saygı duruşunda bulunarak faşist olayların özünü lanetlemeye çağrılmasına,
- 2 — İşçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın bundan sonra faşizme karşı bir bütün olarak ve özellikle işçileri hangi sendikaya üye olurlarsa olsunlar, birlikte etkin kararlı bir mücadele içinde olmaya ve hiçbir provokasyona meydan vermeyecek kararlı ve örgütlü davranmaya,
- 3 — Kahraman Maraş olayları ile ilgili olarak olayların başsorumlusu MHP'nin milletvekilleri ile birlikte ortak deklarasyon imzalayan CHP milletvekillerinin kınanmasına,
- 4 — Özel olarak da; Konfederasyonumuz Kurulu ve Başkanlar Konseyinin toplantısının gelişen olayları değerlendirmek üzere her an toplanmaya hazır olmasına ve toplantıya ara verilmesine, üyelerimizin örgüt kararı olmaksızın hiçbir davranışta bulunmalarına karar verilmiştir.» (28.12.1978 tarihli DİSK Ajansı)

Öte yandan Maden-İş sendikası Genel Yürütme Kurulu bu konudaki görüşlerini 26.12.1978 tarihli MAHA ajansında şu şekilde dile getiriyordu:

«Faşist odakların üzerine kararlılıkla gidilmelidir.

Kimilerinin Sıkıyönetim ortamından hükümetin düşürülmesi ve yerine gerici-faşist bir yönetimin gelmesi için yararlanmak isteyeceği unutulmamalıdır.

Son bir yıl içinde azalmak yerine artmış olan ve Kahraman Maraş katliamı ile çok üst düzeylere çıkan şiddet olaylarının önlenmesi için CHP ağırlıklı hükümet 13 ilde sıkıyönetim ilan etmiştir.

Sıkıyönetim isteği son dönemde özellikle MHP, faşist örgütler ve gerici basın tarafından ısrarla öne çıkarılmıştır.

Ülkemizin ilerici, demokrat güçleri, işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın örgütlü ve bilinçli kesimleri bu isteğe karşı olduklarını defalarca dile getirmişlerdir. Demokrasi davasının önde gelen savunucularından olan T. Maden-İş Sendikası da sıkıyönetim çözüm olmadığını belirtmiştir. 13 ilde uygulamaya başlanan sıkıyönetim bu ilk günü de hâlâ geçerli olan görüşümüzü bir kez daha ve ısrarla vurgulamayı bir demokrasi görevi biliyoruz.

Cumhuriyet tarihimizin yarıya yakını sıkıyönetim altında geçmiştir.

Faşist ve saldırgan gerici çevrelerin son günlerde sürekli olarak öne sürdükleri sıkıyönetim isteğinin ardında yatan hesaplar gözden kaçırılmamalıdır. Ordunun politik alan içine sıcak bir biçimde çekilmesiyle ortaya çıkacak çelişkilerden yararlanma hesabı içinde olanlar bilinmektedir.

Öteyandan hükümetin izlediği ikircikli politikasının sıkıyönetim uygulamalarına yansımalarının demokratik hak ve özgürlükler üzerinde yapacağı etkiler ne olacaktır?

Çözüm, şiddet olaylarının, 1 Mayıs 1977 saldırısının ve Kahraman Maraş katliamının gerçek planlayıcılarının saptanmasına bağlıdır.

Bugün en geniş kamuoyu, Birleşmiş Milletler tarafından insanlık suçu kabul edilen, Anayasamız tarafından kesinlikle mahkum edilen faşizmin, MHP ve yandaş örgütlerin odaklaştığı birleşmektedir.

Çözüm sıkıyönetim değildir. Kimilerinin sıkıyönetim ortamından hükümetin düşürülmesi ve yerine gerici-faşist bir yönetimin gelmesi için yararlanmak isteyeceği unutulmamalıdır. Çözüm, hükümetin faşist odaklar üzerine kararlı gitmesine ve tüm ilerici güçlerin eylem ve cephe birliğine bağlıdır.»

Faşist Hareketin sıkıyönetim karşısındaki tutumunu ÜGD İstanbul Şubesi başkanı Recep Öztürk, yaptığı basın açıklamasında şu sözlerle açıkladı:

«Uzun zamandan bu yana devletin, milletin ve vatanın bütünlüğünü parçalamaya çalışan hainlerin yüzüne ŞAMAR gibi inen SIKIYÖNETİM kararını Ülkücü Gençlik olarak şükranla ve ümitle karşıyoruz.

1968 yıllarından bu yana masum öğrenci istekleri maskesi altında başlayan, bugün ise kitle katliamları haline getirilen komünist tedhiş neticesinde proletarya ihtilalini gerçekleştirmeyi amaçlayan program, bütün yönleri ile ülkemizde uygulamanın son noktasına gelmiş bulunmaktaydı.

Türkiye'nin komünistleştirilmesi, ülkenin çeşitli adlarla parçalanarak Rus emperyalizminin yayılma alanı içine alınması, ordumuzun sıkıyönetim idaresi ile engelleneceği için, Türk Cumhuriyeti ve demokrasisinin yılmaz bekçileri Türk gençliği adına ÜLKÜCÜ GENÇLİK çok mutludur.

Hükümetin maksatlı desteği ile ülkeyi kan gölü haline getiren komünist çetelerin ve cinayet merkezleri sol derneklerin sıkıyönetim kararına karşı çıkmaları, kendilerine engel olarak Türk Ordusu'nu gördüklerinin açık ve kesin delilidir.

Kanunlara saygılı, devletine ve milletine hizmet etmek şuurunda olan teşkilatımız ve mensuplarımız her zaman olduğu gibi yine devletin emrinde ve yanında olacaktır. Şerefli Türk Ordusu'nun çalışmalarına yardımcı olabilmek için her türlü tahrik ve tertiplere karşı dikkatli ve uyanık olacağız. Hiçbir zaman tedhiş ve teröre yönelmemiş olan ÜLKÜCÜ GENÇLİĞİN üzerine bu hükümet döneminde atılmak istenen iftira ve iddialar, SIKIYÖNETİM'in tarafsız idaresi ve yargılaması sonucunda suçsuzluğu açığa çıkacak, milletimiz gerekleri daha iyi göreceklerdir.

Tarihinin her bunalım döneminde kendi içinden kurtarıcısını çıkararak yüce milletimiz, bu defa da, satılmış uşaklara, Rus ve Çin ajanlarına ve vatanı bölmek isteyen hainlere, gerekli cevabı verecektir.

ÜLKÜCÜ GENÇLİK olarak milletimizin ve devletimizin emrinde olduğumuzu, şerefli ordumuz tarafından komünist çetelere karşı can güvenliğimizin sağlanacağı ve engellenen okuma hürriyetimizin tekrar verileceği inancı içinde bulunduğumuzu tekrar duyururuz.»

Maocu Parti TIKP'in başkanı Doğu Perinçek de sıkıyönetime ilişkin olarak Aydınlık gazetesinde şunları yazdı:

«MHP, aylardan beri sıkıyönetimin ilan edilmesini savunuyordu, fakat şimdi Ecevit hükümetinin yönettiği bir sıkıyönetimden de pek hoşlanmıyordu. Türkeş bu tutumunu aslında açık olarak şöyle ortaya koydu: "Ecevit iktidarı düşürülmedikçe, sıkıyönetim de dahil alınacak hiçbir tedbir huzur sağla-

yamaz"! Ve-Türkes sözlerine şöyle devam ediyordu: "Türkiye'de anarşinin devam edeceğinden kimsenin şüphesi olmasın." Sonuç olarak, başbuğa göre, "Hükümetin düşürülmesi şarttır."

Bazıları sıkıyönetime hangi siyasetin emrinde olduğuna bakmadan, sıkıyönetimi MHP'nin işine yarayacak diye karşıladılar. Çünkü bunlar somut bir tahlil yapmıyorlardı.

Türkiye 27 Mayıs'ta da sıkıyönetim yaşadı, 12 Mart'ta da, 27 Mayıs, Amerikan emperyalizminin işbirlikçi diktatörleri ipe yolladı. 12 Mart ise, emekçi halkı ezdi.

Sıkıyönetim bir araçtır. Sopa, tüfek ve otobüs de birer araçtır. Nasıl insan, soyut olarak sopaya, tüfeğe ve otobüse karşı çıkmazsa, sıkıyönetimi de kendisine kumanda eden siyasete ve yaptıklarına bakarak değerlendirmek gerekir. Sıkıyönetim hangi siyasetin aracı olacaktır, neyi hedef alacaktır, belirleyici olan budur.»

29 Aralık 1978 tarihinde ise Mümtaz Soysal şunları yazdı:

«Sıkıyönetim, adı üstünde, gevşek yönetimin tersidir. Gelirse, yönetim laçka olduğunu için gelir.

Yoksa, doğru dürtüst bir yönetim, normal olarak, devletin karşılaşılabileceği bütün durumlarla başedebilmelidir. Bu amaçla kurulur, bu amaca uygun olarak çalışması beklenir.

Zaten, yönetim iyi işlese, sıkıyönetimi gerektiren olaylar ortaya çıkmaz. Haberalma hizmetleri kendi görevlerinin çerçevesinde iyi çalışan, yöneticileri uyanık duran, polisi yerinde ve zamanında önlem alan, memurları işlerini iyi gören bir devlette sıkıyönetimlik durumlar doğmaz, doğmamalıdır.

Ne var ki, sıkıyönetim, gevşek yönetimde aksayan bütün görevleri üstlenmek üzere değil, iç güvenliğe ilişkin belli amaçları gerçekleştirmek üzere getirilir. Nitekim, bu kez de, yalnız, "Anayasa'nın tanıdığı özgür demokratik düzeni, temel hakları ve özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin" önlenmesi için getirildi.

28 Aralık 1978 tarihli Cumhuriyet gazetesinde İlhan Selçuk sıkıyönetimden umutlu görünüyordu:

«Gerçi sıkıyönetim bir anayasal yöntemdir ve kanunla düzenlenmiştir. Ancak kağıtla hayat bir degildir. Aynı suda iki kez nasıl yıkanılmazsa, tarih nasıl tekrerrür etmezse, sıkıyönetimlerin nitelikleri de çeşitli oluyor. İkinci Dünya Savaşındaki, sürekli sıkıyönetimler, 27 Mayıs öncesi ve sonrası sıkıdüzenleri, 12 Mart sıkıyönetimi kendilerine özgü koşullar içinde yaşadılar. Bu gibi olaylarda toplumsal uyanış, siyasal iktidarın yapısı ve tutumu, parlamento çoğunluğunun eğilimleri, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Genelkurmay Başkanının kişilikleri sıkıyönetimin niteliklerini belirlemede etkilidir. Kuşkusuz sıkıyönetimler toplumdan soyutlanamaz.

Bu kez sıkıyönetimin gerekçesi en başta «Kahraman Maraş katliamı»na dayanmaktadır.

Şu kanlı olayın ardındaki gerçek bir aydınlanmalı...

Ne var ki bu aydınlıktan korkacaklar bulunabilir ve onlar sıkıyönetimi amacından saptırmak isteyebilirler. Oysa Türkiye'de Kahraman Maraş'tan

başlıyarak tüm kanlı olayların aydınlatılması, devletin birincil görevidir.
Ve sıkıyönetim bunun için ilan edilmiştir.

Bu arada CHP'ye ve Ecevit yönetimine de büyük sorumluluk düşüyor. Atalarımız demişler ki:

— Öfke baldan tatlıdır.

Biliyoruz CHP içinde birbirine öfkeli çok adam var. CHP'lilerin eski gelenekleridir, birbirlerine çok kızarlar, verip veristirirler, birbirlerinin ardından söyleyip konuşurlar.

Ne var ki bu kez —her ne olursa olsun— bütünleşip kenetlenmeleri gerekir. Politika zor bir oyundur. Her zaman kazanılmaz, bazan yitirilir. Ama CHP, bu son oyunda kendini yitirirse, herşeyi yitirir.

Bir yıldan beri devlet mekanizmaları yeterince çalıştırılmadı, güvenlik örgütleri gereğince kullanılmadı. Biliyoruz ki bütün bunlar kolay işler değildi. Şimdi son çareye başvuruluyor. Sıkıyönetimi CHP grubu onayladı, hükümet ilan etti. Ne var ki ülkede sıkıyönetim de geçerli olsa, gerçek yetki ve sorumluluk kuşkusuz hükümettedir. Sıkıyönetim var diye bir rahatlık ve gevşeme sözkonusu olmamalı...

Tersine...

Daha uyumlu ve dayanışmalı bir bütünlük içinde CHP toparlanma sürecine girmeli.

Bir yılda azımsanmıyacak adımlar atılmıştır Türkiyede.. İktidar olmak kolay iş değildir. Ecevit'in inatçı bir kişiliği vardır. Zorluklar, kişiöğlunu kamçılamalı. Dünyanın hiçbir ülkesinde ne özgürlükler bedavadan kazanılmış, ne demokrasi kolayca yerleşmiştir.

Bu amaçlara ulaşmak için hepimiz kendi kendimize sıkıyönetime girmeliyiz.»

— 27 ARALIK 1978 —

● Ankara, Adana, İstanbul, Erzincan, Erzurum ve Elazığ'da sıkıyönetim Mahkemeleri kuruldu.	● Trabzon ve Antakya'da iki öğrenci öldürüldü.
● Sivas, Erzincan, Kars ve Erzurum'da dernek faaliyetleri yasaklandı, Kars ve Erzurum'da grev ve lokavtlar izne bağlandı.	● Cezayir Devlet Başkanı Huari Bumedyen öldü.
● Kahraman Maraş'taki faşist katliamda ölenlerin sayısı 104'e	● İspanya hükümeti, ücret artışlarını % 13 ile sınırlama kararı aldı.
	● Nikaragua Devlet Başkanı Somoza, halk oyuna başvurmayı reddetti.

— 28 ARALIK 1978 —

● Başbakanlık Sıkıyönetim Esgüdüm Başkanlığı kuruldu.	dünyadaki demokrasiye inananları Şah hükümetini, yasal hakkını istemekten başka suçu olmayan halka karşı barbarca davranışlara ve cinayetlere son vermek zorunda bırakmak için ellerinden gelen çabayı harcamaya çağırdı.
● DİSK, Maraş katliamında ölenler için tüm emekçileri 5 dakikalık saygı duruşuna çağırdı.	
● AP lideri Demirel: «Türkiye, yeni bir anayasa yapmaya mecburdur.»	
● İran TUDEH Partisi, tüm	

30 ARALIK 1978

- İran'da askeri hükümet istifa etti. Başbakanlığa, muhalefetteki Ulusal Cephe üyesi Şahpur Bahtiyar getirildi.
- İspanya Başbakanı Suarez, yeni anayasaya uygun bir hükümet kurulması için, parlamentonun feshedildiğini ve 1 Mart'ta seçimlerin yapılacağını açıkladı.

31 ARALIK 1978

- Şah'ın İran'ı «sağlık nedenleriyle» terkedeceği açıklandı.
- İran'da Başbakanlığı kabul eden Şahpur Bahtiyar, Ulusal Cephe'den atıldı.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanı Orhan Alp, demir-çelik ithalinin özel sektörce yapılması gerektiğini söyledi.

1 OCAK 1979

- Türk Eczacılar Birliği'nin Roche ve Atabay ilaçlarına karşı uyguladığı ilaç satış ambargosu tüm yurttan uygulanmaya başladı.
- Hindistan'da her ay ortalama yüzbin çocuğun yetersiz beslenmeden dolayı öldüğü açıklandı.
- Çin-ABD diplomatik ilişkileri resmen yürürlüğe girdi.
- 1979 yılı Dünya Çocuk Yılı olarak kutlanacak.

bir YORUM

1979 YILI «ÇOCUKLARIN YILI» OLACAK

Birleşmiş Milletler'den kaynaklanan bir tutumla 1979 yılı, Dünya Çocuk Yılı olarak ilan edildi' Böylece insanlığın dikkatleri, yine kendisinin çok önemli bir parçası ve hatta kaynağı olan çocuklara, onların sorunlarına ve onların sorunları olarak kendini gösteren genel toplumsal sorunlara çekilmek isteniyor.

Bu, şüphesiz ileri bir adımdır. Çünkü bu soruna uzaktan da olsa ilgi duymak ve eğilmek, ister istemez başka sorunlara da götürecektir. Çocukların sorunları saft onların çocuk olmalarından kaynaklanan sorunlar değildir, hatta hiç böyle değildir. Çocuk yılında çocukları sevmenin gerekleri üzerine ortaya çıkacak propaganda ve ajitasyon kaynaklarını dikkatle izleyeceğiz ve bu çok önemli sorunu, can alıcı bağlantılarından soyutlayıp, anlaşılabilir ve «eğlenceli» bir konu haline getirmek isteyen çabalarla karşılaşacağız.

1979'a girerken bu tür çabaların ilk adımlarına rastlanıyor. Radyo ve televizyonlarda, gerici ve sağcı basında, 1979'un çocuk yılı olduğu

kabulleniliyor, konuya sayfalar ve zaman ayrılıyor. Bu platformda, yani, çocukların sorunlarını onların «çocukluğuyla» sınırlı olarak ele alan platformda sorun sıradanlaşır ve gerçek boyutlarından uzaklaşır.

Bariş ve insanlık düşmanı faşistlerden ve onların işbirlikçilerinden başka herkes meseleyi gerçekçi bir çerçevede değerlendirmek ve yaygınlaştırmak zorundadır. Soruna yönelen kitlesel ilgi ve bu ilgiyi değerlendirmeye yönelen araçlar, azami ölçüde değerlendirilmeli, çocuk sorunu layık olduğu üzere ele alınsın diye çaba gösterilmelidir ama, bu konudaki propaganda ve ajitasyonun eksenini bilimsel tespitler oluşturmalıdır.

ÇOCUKLARIN SORUNLARI NELERDİR?

Dünyanın neresinde olursa olsun, çocuklar, onları büyütmeyle yükümlü olanların toplumsal konumlarına bağlı olan şartları yaşarlar. Elilerinden tutanların «kaderi» ne ise, büyük ölçüde çocukların «kaderleri» de öyle olmaktadır. Onlar çok daha korunmasız oldukları için, toplumsal koşullar, sonuçlarını onların yaşamında çok daha anlaşılır biçimde somutlamaktadır ve fark da bu kadardır.

Çocuklar savaşlarda ölüyorlar. Kitlesel imha olaylarına çok sık rastlanan yerel ve haksız savaşlar, küçük yavruların bile «kılıçtan geçirildiğini» birçok kez gösterdi. İnsanlığa düşman olanların, onun kaynağına düşman olmaları anlaşılır bir şeydir. Vietnam'da ABD askerleri, inanılmaz bir şehvetle korkunç canavarlıklar işlediler ve yaşına basmamış yavulardan da öte, anasının karnında can toplayan doğmamışlara kadar uzattılar emperyalist anavatanlarının işlevini. «Savaş kuralları» dışında kullanılan napalm, misket ve sair toplu öldürme bombaları, emperyalistlerin çocuklara kadar uzanan vahşetinin sadece en dolaysız biçimlerini oluşturuyor.

Çocuklar sadece silahla değil, sömürüyle de öldürülüyorlar. Emperyalizm, sömürge ve yeni sömürge ülkelerde, bir avuç işbirlikçisiyle birlikte kitlesel yoksulluk ve açlık koşulları üretiyor. Afrika'da çocukların açlıktan, kitleler halinde öldükleri, yakın zamanlara kadar sıradan bir olay olarak biliniyordu. Emperyalist parmağının Nijerya'da onbinlerce küçük bebeğin açlıktan ölmesine sebep olmasını insanlık henüz unutmadı.

Açlığın yanında biraz daha dolaylı ve görünmez olmasına rağmen çok yaygın bir çocuk imha mekanizması da, yine sömürü koşullarına bağlı olarak emperyalizm ve kapitalizm tarafından işletilmektedir. İşçilerin ve emekçilerin gelir düzeyleri, gerçek anlamda emperyalist metropollerde bile azalmaktadır. Kapitalizm, işçileri ve emekçileri, derece derece, ama her ülkede kötü hayat koşullarına mahkum ederek işgücünün değerini düşürmek yoluyla da kârlarını artırmayı, vazgeçilmez yasaların-

dan biri olarak işletirken, bu yasanın ucunda emekçi çocuklarının hayatı da kumar masasına sürülmektedir. Zorunlu besin maddelerini sağlayamayan emekçilerin çocukları da aynı haktan mahrum kalıyor ve mukavemetsiz bedenleri eziliyor. Yaygın çocuk ölümleri, yeteri kadar besin alamamaktan kaynaklanmaktadır. Salgın hastalıklar ve adil olmayan sağlık hizmetleri bölüşümü, kapitalizmin çocuklara değişmez armağanları arasındadır.

Sömürü düzeni işleyişiyle, emperyalizm, dünyanın dört bir yanındaki işleviyle, faşizm ve gericilik, karakteriyle, çocukların düşmanlarıdır. Kahraman Maraş'da faşistlerin, küçücük bebelere saldırıp boğmalarının üzerinden daha bir ay geçmedi. «Çocuk Yılı» onların dışında, insanlığın yüksek değer verdiği soylu amaçlar için ilan edilmiştir ve bu anlamıyla ilerici bir muhtevası vardır.

ANALIK SORUNU VE ÇOCUK:

Çocuk bakımı veya genel olarak «analık» diye adlandırdığımız sorumluluk, çocukların sorunlarına doğrudan etkiyen bir özellik taşıır. Analığın veya çocuk bakımının bağımsız olarak kurumlaştırılmadığı kapitalist toplumlarda bu için ağır yükü, kadının sırtında kalmaktadır ve bireysel çabaya dayanmaktadır. Böylesi durumlarda kadın sorunlarıyla çocuk sorunları iç içe geçmektedir. Kadının genel durumu, çocukların durumuna aynen yansımakta, yetişmesini etkilemektedir.

Çocuk bakımının kendiliğinden veya deneysel alışkanlıklara dayandığı ilkel türünde çocuk çok ciddi tehditler altındadır. Çocuk bakımına ilişkin bilimsel yöntem ve bilgilerden uzak olan kadınlar, genellikle, okuma yazma bilmiyen kadınlardır ve bunların çocukları arasında ölüm yüzdesi çok daha yüksek olmaktadır. Çalışan kadınların çocukları da gerekli güvenceden yoksun kalmaktadırlar. Çünkü, doğum izni, emzirme izni gibi, analık görevleri çalışan kadınlarda çok sınırlı yasal dayanaklara bağlıdır ve olanı kadarıyla bile bu hakların pratik işlerliği bulunmamaktadır.

Çocuk sağlığına ilişkin hizmetler kapitalist toplumlarda çok azdır ve genel olarak varlıklı sınıflara hizmet edecek biçimde metropol kentlerde yoğunlaşmıştır. Bu dalda, hizmetlerin yaygınlaşmasını zorlayacak istemler içe demokratik mücadele olarak somutlanmamış belirli program hedefleri koyamamıştır. İstenen daha çok, çocuk bakımındaki bireysel çabalara elverişi koşulların sağlanmasıdır.

Kadın'ın, toplumsal yaşama daha aktif olarak katılması, kadınlığından doğan sorunlarının çözüm yoluna girmesi, onun analık görevlerini daha sağlıklı olarak yerine getirmesi için olanaklar hazırlayacaktır. Çünkü böylece kadının sırtından, onun gelişmesini körelten birçoğ ağır yük

kalkmış olur ve çocuklarına karşı görevlerine, toplumun çıkarları doğrultusunda ve onun bakış açısından yaklaşması mümkün olabilir.

ÇOCUKLARIN GÜVENCESİ DEMOKRASİ - BARIŞ VE SOSYALİZMDİR

Dünyanın ilgisi 1979 yılında «çocuk sorunlarına» çekilirken, bu sorunları yaratan esas sebeplerin gözlerden sakianmak isteneceği, en azından, burjuva çevrelerin elinde bunun böyle olacağı bellidir. Radyo ve televizyon programlarında, çocuk yılına yaklaşımın ilk biçimleri bunu gösteriyor. Örneğin: Rengi ve dili ne olursa olsun, bütün çocukların birbirlerinin kardeşi oldukları, çünkü onların çocuk oldukları, dile getirilmektedir. Halbuki dünyanın bütün halklarıdır kardeş olan ve çocukların kardeşliği de bu kapsamdadır. O halde, çarpıtmaların, sorunu salt «çocukluk» sorunu olarak ele almanın, yılın anlamıyla bir ilişkisi yoktur.

Propagandayı, çocukların gerçek dostlarının kimler olduğunun tanıtılması noktasında yoğunlaştırmamız gereklidir. Bu, onların gerçek dostlarının ve güvencelerinin, demokrasi, barış ve sosyalizm güçleri olduğunu öğretmek, savaşın kaynağı olan sömürü düzenini açıklamak ve sosyalizmin çocuklara neler sağladığını anlatmak şeklinde olmalıdır. Çünkü, çocukların baş düşmanları da soruna eğilmek zorunda kalıyorlarsa, bu onların bu alanda kendi çıkarlarını öne çıkarmak için her araca başvuracaklarını da gösterir. Aslında onlar, kendi sınıfsal çıkarlarının mirasçıları olarak baktıkları kendi çocuklarına da düşmandırlar.

1979 Çocuk Yılı'nı, aynı zamanda barış düşüncesinin, eşitlik ve adalet düşüncesinin gerçek içerikleriyle öne çıktığı bir yıl olarak değerlendirmek gerekiyor. Çocukları herkes sever (mi) ama bu sevginin, yaygın, yerleşik ve derin muhtevalı şekline ancak barış ve sosyalizm güçleri sahip çıkabilir.

Çocuklara daha iyi bir dünya bırakabilmek için mücadele edenlere bu yıl, görev ve sorumluluklar yüklüyor.

Aşağıda yayınladığımız inceleme, sorunu genel hatlarıyla ele alıp değerlendirmekte ve meseleye ışık tutmaktadır.

TÜSTAV

ÇOCUK SORUNU

Gülgün TEZGİDER

Birkaç gün sonra 1979 yılına gireceğiz. Bildiğimiz gibi, 1979, Bileşmiş Milletler Örgütü tarafından Uluslararası Çocuk Yılı olarak ilan edildi. Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi'nin yayınlanışının 20 yılına rast-

layan 1979'un UÇY olarak ilan edilmesinin amacını ulusal ve uluslararası düzeyde dikkatleri çocuk sorunlarına çekmek olarak belirtebiliriz kısaca.

1979 UÇY'nın uzunca bir süredir sözü ediliyor. Yalnızca ilerici, demokrat basında değil, gerici basında da UÇY'nın yankı bulduğunu görüyoruz. Oyleki toplantılar, yazılar, sergiler düzenleniyor. Herkes kendi bildiğince ve yorumladığına UÇY'dan söz ediyor.

Bunun, UÇY'nın bu denli yankı bulmasının nedenini hiç kuşkusuz çocuk olgusunda aramak gerek. Bugün çocuk konusunda hiç kimse açık açık, «ben çocukların acı çekmesinden, sefaletinden yanayım» diyemez. Tamamen büyüklere bağımlı, yaşamı büyüklerin ellerine bırakılmış olan çocuklar konusunda özellikle analık-babalık duygusunun ağır basmasıyla, duyarlılık son derece yüksektir. Ancak bu böyle diye, çocukların kötü yaşama koşullarına mahkum edilmesi önlenemiyor mu? Hayır.

Çocukların karşı karşıya kaldığı sorunların toplumsal sorunlardan bağımsız olmadığını biliyoruz. Çocuklar sınıf mücadelesinin var olduğu bir toplumda bu mücadelenin sürdürücülerinden ayrı değildirler. İşte, çocuklara karşı sorumluluk ve görevlerimizin kaynaklandığı nokta da burası. Bizler, çocuklara bireysel analık-babalık duygularının ötesinde, toplumun geleceği, işçi sınıfı bilimi doğrultusunda verdiğimiz mücadelenin sürdürücülerini olarak bakmalıyız. Çocuklara karşı olan sorumluluğumuz, tüm insanlığın kurtuluşu yolunda vardığımız mücadeledeki sorumluluğumuzun bir parçası, bir uzantısı: tamamlayıcıdır. Çocuklarımızın daha iyi yaşamaları, daha iyi yetişmeleri için verdiğimiz mücadeleyi, sömürünün yok edilmesi mücadelesinin yarınki sürdürücülerinin yetiştirilmesi için, mücadelemizin zafere ulaşmasının güvencesi olarak görüyoruz.

İşte bu görüşler ışığında 1979 UÇY'nı nasıl karşılıyoruz? UÇY çocuk sorunlarına ve bu sorunların kaynaklarına dikkati çekmek açısından son derece önemli, mutlaka değerlendirilmesi gereken bir fırsattır. Burada hemen bir noktanın üzerinde durulmalıdır. Burjuvazi 1979 UÇY'nın, belirli sınırlar içerisinde dahi olsa, çocuk sorunlarına ve dolayısıyla sömürüye değinilmesi fırsatını yaratmasını önlemek üzere, şimdiden UÇY'nı çarpıtma yoluna gidiyor. Bu durum karşısında, burjuvazinin UÇY dolayısıyla «en güzel çocuk yarışması» açarak, «çocuklar fidandır. çiçektir» edebiyatı ile duygu sömürsü yaparak dikkatleri çocukların hayatın her alanında karşı karşıya olduğu sorunlardan uzak tutmaya çalışması karşısında, çocukların karşı karşıya olduğu sorunların kaynağını teşhir ederek ve bununla kalmayıp, bu sorunların çözümü doğrultusunda atılabilecek adımların zaman yitilmeksizin atılması yönünde etkin olabilmek gerekir.

Çocuklarımızın karşı karşıya olduğu sorunları hepimiz biliyoruz, görüyoruz. Burada bunlardan uzun uzun söz etmek yerine birkaç çarpıcı örnek vermek yerinde olur.

İlk olarak bebek ölümlerine, milyonlarca çocuğun daha doğduğu anda nasıl ölüme mahkum edildiğine bakalım.

Bildiğimiz gibi, analık ve çocukluk, birbirinden ayrılmaz, kopmaz olgulardır. Bu yüzdendir ki, analığın korunması sorunu, anayla ilgili görünmekle beraber, çocuğun varlığından bağımsız olmayan, bunun da ötesinde çocuğun yaşamını doğrudan etkileyen bir sorundur. Bu nokta 1959 tarihli Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi'nde şöyle belirtilmiştir: **«Çocuğun sağlıklı olarak büyüyüp gelişmesi sağlanacaktır. Bu amaçla kendisine ve anasına karşı doğumdan önceki ve sonraki bakım da dahil olmak üzere, özel bir özen gösterilecektir»**. Analığın korunması Türkiye'de Anayasal bir hükümdür. TC Anayasasının 35. maddesi **«devlet ve diğer kanun tüzel kişileri ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar»** demektedir. Ancak varolan, birkaç göstermelik tedbirdir, gerçekte analığın korunmasından söz etmek mümkün değildir. Eğitim-sağlık-beslenme ve çalışma alanlarında bunun hemen birkaç örneğini vermek yerinde olur.

Örneğin 1 yaşını doldurmadan ölen çocuk sayısının annenin eğitim düzeyine oranlanması çarpıcı veriler ortaya çıkaracaktır. 1975 verilerine göre 1 yaşını doldurmadan ölen toplam çocuk sayısına göre toplam kadın nüfusu 7.400.000 kadardır (7.399.100). Bunun 6 milyonu aşkın (6.080.028) kısmını okur yazar olmayan kadınlar oluşturmaktadır. Yaşamaya devam edebilen çocuklarınsa ananın eğitimsiz bırakılmasının olumsuz sonuçlarını her an hissedecekleri bilinir.

Eğitimin yanında bir başka örnek çocuk üzerindeki etkisi açısından ananın sağlık ve beslenme koşulları verilebilir. 1975'de il ve ilçe merkezlerindeki toplam ölüm miktarı 120.302'dir. Ve bunun 34.892'si, yani yüzde 30 kadarı 0-1 yaş grubundadır. Çocuk ölümleri açısından sağlık kurumları dışında yapılmak durumunda olan doğumların payının büyük olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bir örnek: 1969 yılında Urfa'da 2 sağlık merkezinde 79 kişi tedavi görmüştür. Bu, 79 kişi içinde kaçının doğum olayı olduğunu bilmiyoruz. Ama bu durum bile pek çok şeyi anlatmaktadır. Bu 79 kişinin 79'u da doğum olayı olsa Urfa ilindeki doğum olayı ihtiyacını kesinlikle karşılamaz, kaldı ki bu 79'un tümü değil, yalnızca bir bölümü doğum olayıdır.

Çocuk ölümlerinde yeterli beslenmenin olmayışı da önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde doğan her bin bebekten 150'si, daha bir yaşını doldurmadan gıdasızlıktan ölmektedir. Bebeklerdeki beslenme yetersizlikleri ve bozuklukları anne sütü ile beslenme döneminde annenin beslenmesiyle yakından ilgilidir. Bunun için gebe ve emzikli kadınların özel

olarak bir beslenme düzeni içinde olmaları son derece önem taşımaktadır. Ama yapılan araştırmalar, ülkemizde gebe kadınların % 94'den fazlasının, emzikli annelerin ise % 94 kadarının gebe ya da emzikli olmadan önceki yiyecek düzenlemelerini değiştirmedikleri belirlenmiştir. Bunda eğitimsizliğin yanısıra yaşama koşullarının günden güne ağırlaşmasının, hayat pahalılığının artmasının belirleyici rol oynadığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak, gebe ve emzikli annelerdeki beslenme yetersizlikleri ve bozuklukları, çocuğun sağlığını tehdit etmekte ve çocuk ölümlerini hazırlayan bir neden olmaktadır.

Beslenme ile ilgili olarak çalışan kadının ağır çalışma koşullarının çocuğun anne sütü ile beslenmesini nasıl engellediğini de belirtmek gerek. Bugün ortaöğrenim görmüş annelerin %44'ü yüksek okul bitirmiş annelerin %55'inden fazlası çocuklarını yetersiz emzirebilmektedir. Yine ortaöğrenim gören annelerin %26'sı, yüksek öğrenim gören annelerin %36 kadarı ise bebeklerine hiç süt vermemektedirler. Görülüyor ki, kadının eğitim düzeyinin yükselmesiyle yetersiz emzirme oranı artmaktadır. Bunun nedeni ise, ananın eğitim görmüş olması değildir şüphesiz. Sorun, ananın eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte çalışma hayatına giriyor olmasıyla başlamaktadır ve burada da sorun, annenin çalışıyor olması değil, çalışma koşullarının ağır olması ve çalışma koşullarıyla analığın bağdaştırılmamış olmasıdır.

Analığın korunması konusunda çalışan kadınların ve çocuklarının durumuna ilişkin birkaç noktaya işaret etmek yerinde olacaktır. Çalışmak ve ana olmak kadının temel haklarından olduğu halde, uygulamada bu iki hak birbirine karşı çıkarılmaktadır. Örneğin İş Kanunu'na göre kadının doğumdan önce ve sonra 6'şar hafta ücretli izin hakkı vardır. Bu süre son derece yetersiz bir süredir. Tıbbî veriler, bir yandan bebeğin doğumdan sonra anne sütüne ihtiyacı, diğer yandan kadının doğum öncesi haline dönebilmesi için geçmesi gerekli süreyi en az 4-6 ay olarak belirlemektedir. Oysa halen yürürlükteki doğum öncesi ve sonrası 6'şar haftalık izin, ki bu süre doğum öncesi memur kadınlar için 21 güne indirilmiştir, yetersizdir. Ancak kadınların pekçoğu bu son derece yetersiz izin süresini dahi kullanamamaktadırlar. 1975 yılı verilerine göre, iktisaden faal olarak nitelendirilen 6 milyona yakın kadından yalnızca 200.000 kadarının sigortalı olduğu ülkemizde, sigortasız ve tamamen işverenin insafına terkedilmiş kadınların yasal doğum izinlerini dahi kullanamadıkları bilinen bir durumdur. Bu elbette sigortalı olanların da bu haktan yeterince yararlandıkları anlamına gelmez. Kadınların pek çoğu işini kaybetme endişesiyle doğumu iyice yaklaşıp kadar çalışmakta, doğumdan sonra da yine aynı kaygıyla kendisinin ve çocuğunun sağlığını tehlikeye atarak işbaşı yapmaktadır. Yine bu son derece yetersiz 12 haftalık izin süresi yüzünden, genellikle genç kızlar

evli kadınlara tercih edilmekte ve böyle bir durum kadınları çocuk dü-
şürmeye itmektedir.

Çalışan kadın, tüm bunlara göğüs gerip çocuğunu doğurduktan sonra bu kez çocuğunu bırakabileceği sağlıklı bir kurumun olmayışı nedeniyle büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ana-baba işteyken bebek kendi başına, ya da yaşlı bir akrabanın elinde kalmakta, sağlıksız ve eğitimsiz büyümektedir. Çalışanların okul öncesi ve okul çağındaki çocukları için kreş, anaokulu, eğitim ve bakım merkezlerinin olmayışı bu konuda ayrıca anılabilir.

Yine kadının sağlığına aykırı yerlerde ve şartlarda çalıştırılması, çocuğun sağlığını pek yakından ilgilendirmektedir. Öyle ki, kadının sağlığı açıkça tehlikeye atılmakta ve bu arada gebe olanlar için tehlike daha da büyümekte, sonuç olarak gebelik düşükle sonuçlanmaktadır. Öte yandan gebe ve emzikli kadınların korunması ile ilgili yetersiz, göstermelik birkaç hüküm ise uygulanmamaktadır. Yine aynı şekilde kadının gece çalışması yasaklanmış ise de, bu hüküm işveren tarafından rahatlıkla çiğnenmektedir. Böylelikle annenin karşı karşıya bulunduğu ağır çalışma koşulları nedeniyle çocuk, hem annesinden ayrı kalmakta, öte yandan annesinin sağlığının bozulması nedeniyle bir kere daha etkilenmektedir.

Buraya kadar doğumda ve doğumdan hemen sonra bebeklerin yaşama hakkının ellerinden nasıl alındığını örneklemeye çalıştık. Peki, yaşama şansına sahip olabilenleri neler bekliyor?

Akla hemen gelenleri sıralayalım: Yetersiz beslenme, ısı, ışık, sağlık koşullarından uzak konutlarda barınma, oyun alanı olan topraklı yollar, trafiğe açık caddeler, ağır çalışma koşulları altında ezilen ana-babanın hiç gülmeyen yüzleri, gerçeklere yabancılaştırılmaya çalışıldığı okul, ve pekçoğu için aile geçimine katkıda bulunmak üzere daha çocukluğunu yaşayamadan çalışma hayatına geçiş...

Bunlara ilişkin olarak da birtakım örnekler vermek mümkün. Ülkemizde yetersiz beslenmenin çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminde yol açtığı aksaklıklar günden güne vahimleşen boyutlara ulaşmaktadır. Bugün okul çağı öncesindeki her 100 çocuktan 20'si ağırlık yönünden büyüme geriliği göstermektedir. Okul çağındaki çocuklarda ise, bu oran, yani büyüme geriliği oranı %17 dolayındadır. Yine bu oran köylerde ve geri kalmış kent yörelerinde %45'e ulaşmaktadır. Bu çocukların pek büyük bir kısmında fiziksel gelişim aksaklığının yanısıra zeka geriliği de gözlenmektedir.

Bu, beslenme ile ilgili örnek. Konut sorununa gelince; konut sorununun vardığı boyutları biliyoruz. Burada sağlık koşullarından uzakta ve çoğu kez tek göz odada, birarada yaşayan aile içinde çocukların be-

densel ve ruhsal sağlıklarının ne denli bozulabileceğine işaret etmekle yetinebiliriz.

Sağlıksız gelişmenin tüm şartlarının var olduğu böyle bir ortamda, ağır çalışma koşulları altında ezilen ana-babanın evlerine döndüklerinde güleryüz göstermek bir yana, çocuğun varlığına dahi tahammül edemez halde oluşları ve kendileri üzerindeki baskı, sömürü ve kıyımı ister istemez çocuklarına yansıtma durumunda bulunuşları üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Aile içinde çocuğun aşağılanması, dövülmesi ve hatta sakat bırakılması durumu hep bildiğimiz, tanık olduğumuz şeyler. Mahkemeye intikal eden birkaç olayın dışında yüzlerce çocuğun «müessir fiil»e uğratıldığı, yine bir o kadar çocuğun da öldüğü, ya da sakatlıklara uğradığı herkesçe bilinmektedir. Sınıf bilincine varmamış emekçi ana-babaların böylelikle çocuklarının kıyımına rahatlıkla araç olduklarını söyleyebiliriz. Öte yandan sınıf mücadelesi içinde, bilinçli her emekçi ana-babanın da çocuklarını sınıfının geleceği, yarının kurucusu olarak göremediğini, bu durumu yeterince kavrayamadığını da söylemek gerekir. Sonuç olarak, «ocuklar nasıl yetiştirilmektedir?» sorusunun cevabı hiç de iaıcı değildir. Baskı, bağımlılığ, hoşgörüsüzlük içinde yetişen, yalnızlığa itilen, boyun eğmeye hazır ama aynı zamanda yıllarca ezilmenin verdiği hinla başkalarını ezmek için yanıp tutuşan, ruh sağlığı bozuk çocuklardır karşımıza çıkan. İşte bu durumdan sevinen de egemen güçler olsa gerektir. Anti-demokratizme, militarizme, baskıya rahatlıkla kanalize edilebilecek kişiler yetişmektedir çünkü.

Ya okul? Okul, ocuğa ne vermektedir? Bundan daha farklı bir şey değil. Bunları daha da pekiştirici değer yargılarını aşılamaktadır okul. ocuk okulda, kişiliğini belirli kalıplar içinde donduran, onu gerçeğe yabancılaştırmaya çalışan, sınıf çelişkisinin, baskı ve sömürünün nedeninin gizlenmeye çalışıldığı, sınıf atlama özlemi, savaş kişkirticiliği, şovenizm, kadercilik gibi egemen güçlerin ideolojisi doğrultusunda yönlendirmeye çalışan bir eğitim görür. Ve bu eğitim sırasında gerçeklere gözünü açması yasaktır. Ortaöğrenim disiplin yönetmeliği bu türden her «tehlikeye» karşı önlem almıştır. Egemen sınıfların ideolojisi doğrultusundaki eğitime karşı çıkana adeta hayat hakkı yoktur okulda.

Bu durum, belirli bir öğrenim görme şansına sahip olabilen çocukları bekleyen bir sorundur. Ya, bu tür de olsa bir eğitim görme şansına sahip olmayan milyonlarca ocuk ne yapmaktadır?

DPT 1973 Yılı Gelir Dağılımı verilerine göre, nüfusun en az gelirlisi %20'si, toplam gelirin %4'ne dahi ulaşmayan bir miktarı paylaşmak durumundayken, en yüksek gelirlisi %20'nin toplam gelirin yaklaşık %60'ına sahip olduğu ülkemizde, çocukluklarını yaşayamadan makine başına geçmek, emekçi ailelerin çocukları için kaçınılmazdır. Çalışma, ge-

çimlerini güçlkle temin edebilen emekçi ana-babanın çileli mirascısı durumundaki çocukların, şansın yardımı ile eğitim görebilen çok az bir bölümü dışında kalan milyonlarcasını bekleyen yaşantının daha doğdukları günden belirlenmiş bir parçasıdır. Sayılar bunu açıkça göstermektedir. 1975 Nüfus Sayımı verilerine göre ülkemizde 12 - 14 yaş arasındaki toplam 3.012.962 çocuktan 1.146.762'si yani %38'den fazlası iktisaden faal olarak nitelenmektedir. Her 100 çocuktan yaklaşık 40 tane sinin çalışma zorunluluğunda olması, ivedilikle çözüm bekleyen sorunların somut olarak dile gelişidir. Çalışan çocukların cinsiyete göre dağılımı ise, büyük farklılık göstermemektedir. 12 - 14 yaş arası, —12 - 14 yaş arasını alıyorum, çünkü çalışan çocuklara ilişkin mevcut sayısal veriler yalnızca bunlar— 12 - 14 yaş arası toplam erkek nüfusun %37,3'ü, yine aynı yaş grubunda toplam kadın nüfusun %38,8'i çalışmaktadır.

Küçük üretim birimlerinin yaygın olduğu ve teknolojik gerilik nedeniyle yorucu çalışmanın sözkonusu olduğu ülkemizde bu yaygın küçük üretim birimlerinin işgücü talebini, aile geçimine katkıda bulunmak zorunda olduğu için çalışmaya başlayan çocuklar karşılamaktadır. Çalışmak zorunda olan çocuk, sosyal haklarına, yetişkin işçiler kadar sahip çıkabilme durumunda değildir. Her türlü sosyal güvenceden yoksun olarak, son derece düşük bir ücret karşılığında, iliklerine dek sömürülmektedir çocuklar. Ve sanki bunlar yokmuşcasına resmi sayısal verilerde çalışan çocuklara ilişkin kayıtlar gösterilmez. Küçük yaşta çalışmaya başlamak, hem çocuğun beden sağlığını, hem de ruhsal ve ahlaki gelişimini son derece olumsuz etkilemektedir. Zaten yetersiz beslenen ve sağlık koşullarından uzak konutlarda oturan yoksul emekçi ailelerin çocuklarının çalışma hayatına girmeleriyle birlikte fiziksel gelişimleri iyice bozulmakta ve adeta durmaktadır. Yine belirli bir zihinsel, ruhsal olgunluk düzeyine varmamış çocukların çalışma ortamına girmeleriyle birlikte ruhsal durumlarında ortaya çıkan olumsuzluklara da değinmek gerekir. Bunlara bir de iş kazaları ve meslek hastalıkları kurbanı olan binlerce çocuğu eklersek, sonuç olarak ortaya çıkan tablo karanlıktır.

Şimdi önümüzde 1979' UÇY var. Burjuvazi daha önce de belirttiğimiz gibi, UÇY'nı reddedemeyeceği için çarpıtmaktadır. Öte yandan bazı ilerici, demokrat çevreler de UÇY'nı çocukların ne kötü durumda olduğunu sergileyecek bir «yakınma yılı» olarak görmektedirler ve yapılan iş, laf etmenin ötesine gitmemektedir. İşte bu noktada önümüzde önemli görevler vardır. UÇY, bizim ve tüm demokrasi güçlerinin sahip çıkması gereken bir fırsattır. Çocuk Yılında çocuklara ilişkin taleplerimizi daha geniş kitlelere yaymak için en verimli şekilde yararlanmalıyız. Yine demokrasi güçlerinin çocuklarımıza daha iyi yaşama koşulları yaratma yolunda somut adımları gerçekleştirmek üzere ortak hareket et-

mesi gereğini vurgulamalıyız. 1979'un ardında kalanın, birkaç toplantı, birkaç söz olmasını istemiyorsak çabalarımızı bu yönde yoğunlaştırmalıyız.

———— 2 OCAK 1979 ————

- İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı istifa etti.
- Başbakan Ecevit: «Sıkıyönetime ilke olarak hiçbir zaman karşı çıkmadım.»
- Kamboçya Ulusal Kurtuluş Cephesi, Stratejik önemi olan Kratie kentinin ele geçirildiğini açıkladı.
- Küba Komünist Partisi Genel Sekreteri Castro, «Emperyalizmle ve dünya gerici güçleriyle işbirliği yapan Çin yöneticilerinin şovenist ve hegemonyacı bir siyaset izlemekte olduklarını» belirtti.
- İran'ın Meşhed kentinde askeri birliklerin göstericilere ateş açması sonunda 106 kişi öldü, 215 kişi yaralandı.

———— 3 OCAK 1979 ————

- İstanbul Feneryolu'nda banliyö treni ile yük treni çarpışması sonunda 40 kişi yaralandı.
- İran'lı dini lider Humeyni, Şah'ın devrilmesinden sonra kurulacak yeni hükümetin İsrail ile ilişkileri keseceğini ve bu ülkeye petrol vermeyeceğini açıkladı.
- Irak - Suriye işbirliği ortak belgesi imzalandı.
- Nikaragua'da ordu kuvvetleri ile Sandinista gerilları arasındaki çarpışmada 14 kişi öldü.
- Kamboçya Ulusal Kurtuluş Cephesi birliklerinin Başkent Pnom Pen'e 65 km. uzaklıkta oldukları açıklandı.

bir BELGE

Washington Askeri Darbeyi Kışkırtıyor

Nikolay Obotov

Şah'ın «yorgunluk» nedeniyle «dinlenmek için» yurt dışına gitmek niyetinde olduğunu İran Radyosu'nda açıklamasından sonra İran bunalımı yeni bir evreye girdi.

Bu yeni evre başlıca iki özellikle karakterize ediliyor: Birincisi, ülkede istikrarı sağlamak amacıyla İran'da Şahpur Bahtiyar başkanlığında yeni bir hükümet kuruldu. İkincisi, ulusal muhalefet cephesinin Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin tahttan feragat etmesi ve Şah'ın Amerikalı danışmanlarının ülkeyi rahat bırakma-

ları konusunda diretmeye devam etmeleri. Ve nihayet Batılı devletlerin, öncelikle Birleşik Devletler'in, İran olaylarının kendileri açısından yararlı yönde gelişmesine, daha doğrusu İran'ın kendi egemenlik alanından çıkmasına izin vermemek için sürekli olarak çaba göstermeleri.

Amerikan gazeteleri, Şah'ın yeni sivil hükümeti kurma görevini Şahpur Bahtiyar'a vermesi kararının Beyaz Saray için tam bir sürpriz olduğunu belirtiyorlar. Üstelik Amerikan Elçiliği Bahtiyar'ı, tanınmış bir politikacı olarak kabul etmiyor.

Bu durumda tahrif edilmiş bir haberle karşı karşıya olduğumuz izlenimi yaratılıyor. Gerçekten de Şahpur Bahtiyar eski bir muhalefet lideridir. İran'ın etkili politik-dini lideri Humeyni, yeni İran hükümetinin kurulmasını, «İran tahtını korumak amacıyla Şah ve uluslararası klik tarafından hazırlanmış tehlikeli bir komplo» olarak niteledi. Şahpur Bahtiyar, gerek sivil, gerekse askeri ana muhalefet gruplarının desteğini sağlayamadı. Zaten bütün mesele de burada.

Şahpur Bahtiyar İran Kralının tahttan düşmesini geciktiren bir araç ise, geçmişin tanınmış bir muhalefet lideri olan bu adam Washington adına hazırlanan senaryoya göre, oyuna sokulan kartlardan biridir.

Oyunun mantığı gayet açıktır: Bahtiyar'ın politika oyununda ayakta kalması olasılığı azdır. Şahpur Bahtiyar'ın ülkede «düzenin sağlanması»na ve aynı zamanda «tahtın kurtarılması»na yönelik planları başarısızlığa mahkumdur. Amerikalı politikacıların görüşüne göre, planlar başarısızlıkla sonuçlanınca İran'da düzeni ancak güçlü bir kişinin sağlayabileceği anlaşılacaktır. Son zamanlarda askeri darbe söylentilerinin artması, bu bakımdan rastlantısal değildir.

Bugünlerde «New York Times»ın da yazdığı gibi, İran'da egemenliğin askeri cuntanın eline geçmesi, ülkenin diktaya karşı yeniden sürekli bir ayaklanma içinde yaşaması ve bağlaşıklığın önerilmesinin olanaksızlaşması demektir. Ama Amerikan gazetelerinin kanıtları bana göre az inandırıcıdır. Tarihte Birleşik Devletler'in yardımıyla iktidara gelen diktatör örnekleri çoktur ve Washington bu diktatörlerin yardımıyla kendine askeri, stratejik ve ekonomik çıkar sağlamaktan hiç çekinmemiştir.

Askeri darbe perspektifi Washington'un hoşuna gitmektedir İran askeri çevrelerinin Pentagon'a, Amerikan savaş sanayii komp-

leksine sıkı bağlarla bağlı bulunduğu ve her İranlı askerin ardında bir Amerikalı danışmanın bulunduğu çok iyi biliniyor.

Avrupa'daki ABD silahlı kuvvetleri kumandanının yardımcısı General R. Haizer'in «özel bir görev»le İran ordusunun yüksek rütbeli görevlileriyle konsultasyonda bulunmak için bu ülkeye yaptığı ziyaret, Birleşik Devletler'in, İran'da «güçlü adam» varlığını esas olarak seçmeye karar verdiğini gösteriyor.

Halen Amerikalı askeri danışmanların denetiminde ve desteğinde bulunan ordu üst yönetimi, savaş hazırlıklarını yoklayarak askeri birlikleri denetliyor. Şahpur Bahtiyar'ın yeni hükümeti ise İranlı askerlerin sıkı gözetimi altında bulunuyor.

İran'daki olayların ne gibi bir durum alacağını söylemek henüz çok güçtür. Ekonomik, sosyal ve politik bunalımlar, bu ülkenin askeri diktanın kurulması yönünde evrimine itici güç olarak hizmet edebilir. Birleşik Devletler'in eylemleri de sağa yönelim için elverişli bir ortam yaratıyor.

Washington'un İran'ın içişlerine müdahale konusunda her geçen gün gösterdiği ideolojik, politik, ekonomik, stratejik ve nihayet konjonktür nedenlere, başka şekilde de yaklaşılabilir. Ama gerçek değişmeden kalıyor: Aslında İran devriminden, halkçı devrimden, anti-feodal ve hatta eğer isterseniz anti-emperyalist devrimden söz edilebilir ve hiçbir politik olgunluk, hiçbir müdahalede bulunmama yemini bu gerçeği değiştiremez.

Birleşik Devletler'in koruyuculuğundaki İran askeri komutanlığının darbe üzerine ve ayaklanan halkın üstesinden gelinmesi konularında açık hesap yapmakta olduğu da aynı derecede açıktır.

Herhalde Washington'da bazı kimseler hâlâ, tehdidin ve kuvvet kullanımının dünyanın değişim sürecini durdurabileceğini sanıyorlar. Hiç kimse Beyaz Saray'ın ahlâk ve insan hakları adına İran halkının yanında yer almasını beklemiyor. Ama çağımızın istisnasız bütün devletlerden talep ettiği birtakım gerekler var. Büyük ve küçük halkların haklarına saygı göstermek. Kendi sistemlerini bu halklara zorla kabul ettirmemek. Kuvvetle tehdit etmemek ve kuvvet kullanmamak.

Sağduyulu ve gerçekçi yaklaşım, İran halkının içişlerine dışarıdan müdahale yapılmamasını gerektiriyor. Birleşik Devletler, kuşkusuz, İran'dan çıkacaktır. Er ya da geç. Ama bu ülkeye ne kadar fazla yapışılırsa, ülkeden çıkışları da o denli acı ve utanıdırıcı olacaktır.

4 OCAK 1979

- CHP Adıyaman Milletvekili Razaman Yıldırım, partisinden istifa etti.

5 OCAK 1979

- DİSK'in Maraş'taki faşist katliamı protesto amacı ile düzenlediği 5 dakikalık saygı duruşuna DİSK üyesi 500.000 işçi ve Türk-İş'e bağlı bazı işyerleri ile demokratik kuruluşlar üyesi emekçilerin katılımları ile toplam yaklaşık 1 Milyon kişi katıldı.
- Ankara yakınında iki yolcu treninin çarpışması sonunda 16 kişi öldü, 116 kişi yaralandı.
- Kamboçya Ulusal Kurtuluş Cephesi gerilları, başkent Pnom Pen'i kuşattılar.

6 OCAK 1979

- ABD, Fransa, İngiltere, Federal Almanya'nın Guadelupe'da yaptıkları toplantıda, Çin'e İngiliz savaş uçağı satılması kararlaştırıldı.

8 OCAK 1979

- Kamboçya Birleşik Ulusal Kurtuluş Cephesi kuvvetleri başkent Pnom Pen'i aldılar.
- Adıyaman Milletvekili Yıldırım, istifasını geri alarak CHP'ye döndü.

9 OCAK 1979

- Ankara'da iki banliyö treni çarpıştı, 30 kişi öldü.
- Kamboçya'da Heng Samrin başkanlığındaki «Halk Devrimi Konseyi», BM Güvenlik Konseyine bir telgraf göndererek, Güvenlik Konseyi'nin Kamboçya sorununu ele almasının Kamboçya'nın içişlerine karışmak olacağını belirtti.
- İran'da Bahtiyar hükümetinin tek asker üyesi olan Savunma bakanı Feridun Cam istifa etti.

bir BELGE

YENİ KAMBOÇYA – DÜNYAYA YENİ BAKIŞ

Moskova yeni Kamboçya hükümetini tanıdı. Leonid Brejneve ve Aleksey Kosigin'in Heng Samrin adına gönderdikleri mesajda, Samrin'in başkanlık ettiği Devrimci Halk Konseyi'nin «Kamboçya'nın tek yasal hükümeti, Kamboçya halkının istek ve çıkarlarının gerçek sözcüsü» olduğu belirtiliyor.

Sosyalist ve gelişmekte olan ülkelerin bir dizi başkentinden de Phonom Pen'e bu tür telgraflar geliyor. Bu telgraflar, yeni Kamboçya için uluslararası alanda geniş işbirliği olanakları yaratıyor.

Gerici, devrik Pol Pot-Iang Sary rejiminin ülkeyi üç yıl kalın bir bambu perdesinin ardında tuttuğu ve dış dünya ile çok sınırlı diplomatik ilişkiler kurduğu biliniyor.

Gerici hükümetin böylesine garip davranmasının sebebi nedir? İki neden var. Birincisi; hemen hemen üç milyon insanın yaşamına malolan, kitlesel baskı ve tutuklamaları da beraberinde getiren, bu zamana kadar eşi görülmemiş devlet düzeni deneyimi uygulayan diktatörlerin, «kirli çamaşırlarını ortaya dökmek» istememeleri. İkincisi; kukla makamların kendilerine özgü bir ulusal dış politika doğrultusuna sahip olmamaları ve Pekin'de gururla oturan hükümdarlarının emirlerini körü körüne yerine getirmeleri.

Devrimci yurtsever güçlerin zafer kazanan savaşını yöneten ve Devrimci Halk Konseyi'ni kuran Kamboçya Ulusal Kurtuluş İçin Birlik Cephesi, sosyo-politik sistemlerine bağlı olmaksızın bütün ülkelerle geniş ve çok yönlü ilişkileri geliştirmek niyetinde olduğunu açıkladı.

Yayınlanan deklarasyona göre, yeni Kamboçya bağlantısızlık ilkelerini destekleyecek. Sadece askeri bloklara katılmayı kaldırmakla kalmayacak, ülke topraklarında yabancı askeri üs kurulmasını yasaklayacak, diğer ülkelerin işlerine müdahale için kullanılacak askeri donatım ithaline izin vermeyecek.

Devrimci Halk Konseyi, komşu ülkelerle ilişkilerin normalleştirilmesine ayrı bir dikkatle eğilmek niyetindedir. Kamboçya Ulusal Kurtuluş İçin Birlik Cephesi'nin program belgelerinde; Kamboçya ve Vietnam halkları arasındaki geleneksel dostluğun tazeleneyeceği, Laos, Tayland ve öteki Güney Doğu Asya ülkeleriyle dostluk ilişkilerinin kurulacağı belirtiliyor. Kuşkusuz bu tür adımlar Çinhindi yarımadasında barışın sağlanmasına ve bu bölge halklarının isteklerinin yerine getirilmesine yardım edecektir. Devrimci Halk iktidarı, bağlantısızlık hareketine faal biçimde katılmaya hazır olduğunu, bağımsızlık ve egemenliğin güçlendirilmesi için yeni sömürgeciliğin, hegemonyacılığın ve ırkçılığın her türüne karşı savaşan halkları desteklediğini açıkladı.

Kamboçya halkının parlak zaferi, sosyalist ülkelerle dostluğun pekiştirilmesi ve işbirliğinin genişletilmesi için yeni elverişli perspektifler açıyor. Bu son derece doğaldır. Enternasyonalizme

ve ulusal hakları için savaşılan halklarla dayanışma ilkelerine bağlı olan sosyalist ülkeler, bütün halkın isteklerini ifade eden Kamboçyalı yurtseverlerin haklı davasını her zaman savundular. Sovyet liderlerinin sözü edilen mesajında, Sovyetler Birliği'nin, «ülkelerimiz arasındaki geleneksel dostluk ve işbirliği ilişkilerini gelecekte de geliştirmeye ve pekiştirmeye devam edeceği, sosyalizme giden yolda barışçı, bağımsız, demokratik, bağlantısız bir Kamboçya kurmak için yaptığı çalışmalarda Kamboçya halkını destekleyeceği» vurgulanıyor.

Aleksandr Lavrentyev

11 OCAK 1979

- Başbakan Ecevit: «Hükümetimiz kurulduğundan beri Türkiye ile ABD arasında yakın bir diyalog başlamıştır.»
- Federal Almanya'da İG-METAL üyesi 100 bin işçinin 1,5 aydır sürdürdüğü grev anlaşma ile sona erdi.
- ABD Dışişleri Bakanlığı, Basra Körfezi'ne 11 savaş gemisi ile F-15 uçaklarından oluşan 2 filo gönderileceğini açıkladı.

12 OCAK 1979

- ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Christopher, Türkiye'ye ekonomik yardım için ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa'nın IMF ile birlikte hareket edeceklerini açıkladı.
- İran'ın Şiraz kentinde Şah aleyhindeki gösterilerde SAVAK merkezi yakıldı.

13 OCAK 1979

- İçişleri Bakanlığına CHP Sakarya Senatörü Hasan Fehmi Güneş atandı.
- Türkiye Barolar Birliğinin 12. olağan genel kurulu sonunda yayınlanan bildiride, «Şiddetin kaynağını oluşturan faşist örgütlerin yöneticileri ve onlara bağlı cahil çeteleri adalete teslim edilmelidir» denildi.

14 OCAK 1979

- Milli Savunma Bakanı Hasan Esat Işık istifa etti; yerine CHP Bolu Senatörü Neşet Akmandor atandı.
- Kars'ta meydana gelen tren kazasında 18 kişi yaralandı.
- Ayetullah Humeyni, İran'da bir «İslam Devrim Konseyi» kurulduğunu, ve bu konseyin bir «geçici hükümet kurmakla görevlendirildiğini» açıkladı.

- Trabzon'da komandoların olay çıkarmaları üzerine Valilik askeri birliklerden yardım istedi.
- Ayetullah Humeyni, Şah'a ülke dışına çıkma izni verilmesini

kınayarak, Şah'ın «katil» olduğunu, ve tutuklanarak mahkeme önüne çıkartılması gerektiğini söyledi.

- Şah, İran'ı gizlice terkederek, Mısır'a gitti.
- Türk-İş Genel Başkanı Tunç, özel sektörle de toplumsal anlaşma yapmaya hazır olduklarını söyledi.
- TÜSİAD, ekonomik bunalımdan

çıkış için çözümün dışarda değil, içerde aranması gerektiğini söyledi.

- İngiltere'de kamyon sürücülerinden sonra 28 bin tren makinisti de greve gitti.
- Bolivya'da askeri hükümet istifa etti.

bir YORUM

İRAN HALKININ ZAFERİ : ŞAH KAÇTI

İran halklarının uzun bir süredir binlerce kayıp verme pahasına faşist Şah rejimine karşı yürüttükleri mücadele sonucunda Şah ülkeden gizlice kaçmak zorunda kaldı. Böylece İran'da yeni bir döneme girildi.

İran'da olaylar 1977 yılında Tebriz, Tahran, Gom gibi büyük kentlerde başlamış ve giderek bütün ülkeyi sarmıştı. Şah'ın İran halkları üzerinde sürdüğü imhaya yönelik baskıları giderek yükselen ayaklanmaya karşı «tedbir» olamamıştı. Değişik görüşteki ve sınıftaki kitleler giderek Şah'a karşı daha geniş bir blok oluşturmaya başlamışlar ve aralarında eylem birliğini giderek daha örgütlü hale dönüştürmüşlerdi. 1977 yılında yığinsel olarak başlayan hareket 1978 yılında sürekli bir karakter kazanmış ve bir yıl boyunca İran'ın dört bir yanı gösterilerle çalkalanmıştı.

Şah, kendisine karşı gelişen ayaklanmayı imha metodlarıyla bastıramayacağını anlayınca «sahte demokratlaşma» hareketleri tezgahlamaya çalışmıştı. Ancak, Şah'ın «liberalleşme» dümeni de sökmemiş ve İran halklarının Şah'a karşı olan birleşik eylemi aynı hızda devam etmişti. Şah, daha sonra yönetimi orduya bırakacaktır ama, ayaklanmayı durdurmaya bu da yetmeyecektir.

Şah rejiminin son çıkar yol olarak gördüğü, Ulusal Cephe'nin önderlerinden olan Bahtiyar'a hükümet kurdurtmasıdır. Bahtiyar hükümet kurmayı kabul ettiği için Ulusal Cephe'den atılmıştır. Bu sivil yönetime karşı da muhalefet tepkisini göstermiş ve harekete katılan güçler Bahtiyar hükümetini tanımadıklarını ilan etmişlerdi. Artık Şah için tek çıkar yol kalıyordu, postunu kürtarmak. 1979 yılının ilk günlerinde Şah bir kaçak gibi ülkesini terketmek zorunda kalıyordu.

Şimdi İran'da Şah yoktur, ancak Şah rejimi devam etmektedir. İran'daki sorun, artık «nasıl bir iktidar?» sorusuna dayanmıştır.

İslamcı hareketin Paris'te sürgünde bulunan önderi Ayetullah Humeyni çok yakında İran'da bir İslam Cumhuriyeti'nin ilan edileceğini açıklamıştır. Humeyni'nin önderliğinde somutlaşan İslamcı hareket, politikasının «bağlantısızlık» olduğunu belirtmektedir. Humeyni iktidara geldiklerinde CENTO'dan çıkacaklarını, İsrail ve İrkçi Rodezya rejimine petrol verilmeyeceğini, bağımsız ve bağlantısız bir cumhuriyet kurarak, içişlerine karışılmadığı sürece tüm ülkelerle dostça ilişkiler sürdürececeklerini söylemiştir. Şah'a karşı mücadelede çok öncelere dayanan İslamcı hareketin sözcüleri daha 1960'larda İran'daki Amerikalılara tanınan imtiyazlara, Amerika'dan askeri malzeme alınmasına ve İsrail'le siyasi ilişkiler kurulmasına karşı çıkmışlardı. İslamcı hareket anti-emperyalist ve bağımsızlıkçı tavırlarından dolayı ileri bir hareket niteliği taşımıştır.

Öte yandan, Şah'a karşı verilen mücadelede yer alan Ulusal Cephe Musaddık'ın devrildiği dönemlerde ulusal bir siyasete sahipken, geçen süre içinde sağa kaymıştır, bugünkü konumu daha geri niteliktedir. Ve Ulusal Cephe Humeyni'nin kuracağı hükümeti destekleyeceğini ve yardımda bulunacağını ifade etmiştir.

İran'da uzun vadede nihai kurtuluşunu belirleyecek olan ve Şah'a karşı mücadelede seçkin bir yeri olan İran Komünist Partisi TUDEH, henüz şimdiki konumuyla iktidarı alabilecek ve yürütebilecek güce sahip değildir. TUDEH, uzun yıllar ağır gizlilik koşulları içinde çalışmış ve Şah'a karşı muhalefetin gelişmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. TUDEH, yaptığı son açıklamalarda bir askeri darbe olasılığının bulunduğunu belirtmiş, bu nedenle tüm güçlerin tek bir cephede birleşmeleri çağrısını yapmıştır. TUDEH, Humeyni tarafından ortaya atılan İslamcı Cumhuriyeti destekleyeceklerini belirtmiştir.

İran'da gerici güçler umutsuz da olsa, birtakım provakasyon-

lar düzenlemektedir. Bir iç savaş çıkartmak, ya da askeri bir darbeye zemin hazırlamak için Şah'a karşı gösteri yapanların üzerine örgütlenmiş ve Şah taraftarı olarak tanıtılan bazı grupları saldırtmakta, Şah'a karşı olan güçlerin arasını bozmak için bir takım istihbarat örgütlerinin parmağı olan gösteriler düzenlemektedir.

İran halkı önemli bir zafer kazanmış halkın düşmanı faşist Şah ülkeden kaçırılmıştır. İran ilerici güçleri şimdi yeni bir döneme girmektedir. Bu dönemde, yine belirleyici olacak anti-emperyalist ve ilerici güçlerin sağlam birliğinin kurulmasıdır. Çünkü özellikle Basra Körfezi'nde çıkarları büyük ölçüde sarsılan emperyalizm boş durmayacaktır, kendisi açısından ortaya çıkan fırsatları değerlendirecek, belki de zemin bulursa askeri bir darbe girişimine başvuracaktır. Ancak görüldüğü kadarıyla Şah'a karşı mücadele veren güçler arasında bütün gayretlere rağmen çatlak çıkmamıştır.

Ama öte yandan, Humeyni muhalefetinin önünde de yeni seçenekler belirmiştir ve bunlar emperyalist güçler tarafından dayatılmaktadır. Bahtiyar yönetimi Humeyni'nin İran'a dönmesini, hiç değilse bu konumda dönmesini engellemek için çaba harcamaktadır. Emperyalistler bu arada Humeyni'yi kendilerine yakın buldukları bazı formüllere ikna etmek için zaman kazanmaya çalışıyor olabilirler. Bunu bir «olasılık» düzeyinde de olsa emperyalistlerin önüne koyan Humeyni'nin geçmiştir. Bilindiği gibi, Humeyni'nin Musaddık hareketini desteklediği ve fakat daha sonra Şah'ın yanında yer alarak emperyalist karşı-komploya destek sağladığı gerçeği vardır. Ancak bu aşamada emperyalistler açısından, birincisi, Humeyni hareketi son iki yılın mücadeleleri içinde olgunlaşıp şekillendiği ve ikincisi, emekçi halk güçlerinin giderek yakınlaşıp kenetlendiği için, İran tekin bir yer olmaktan artık çıkmış bulunuyor.

17 OCAK 1979

- İstanbul'da devrimci iki öğrenci ve bir öğretmen öldürüldü.
- Ayetullah Humeyni, Şah'ın vekâleten bıraktığı Naipiler
- Konseyi'ni istifaya çağırdı.
- Bolivya'da yeni bir askeri hükümet kuruldu.

18 OCAK 1979

- Türk - ABD savunma işbirliği anlaşması görüşmeleri başladı.
- ABD, Fransa, İngiltere ve Almanya'nın temsilcileri,

Türkiye'ye sağlanacak «acil yardım»ın yolu ve biçimini

görüşmek üzere Bonn'da toplanıldılar.

19 OCAK 1979

- Anayasa Mahkemesi binasına patlayıcı madde atıldı.
- Sağlık Bakanı Mete Tan, Tamgün Çalışma Yasası'nın sağlık hizmetlerinde aksaklık yaratmayacağını, yasanın düzeltilmesine gerek olmadığını belirtti.
- Türkiye'ye «Acil Ekonomik Yardım» konusunun görüşüldüğü Bonn toplantısından sonra,

«IMF ile Türkiye'nin yakın bir gelecekte anlaşmasının son derece yararlı olacağı» belirtildi.

- Ayetullah Humeyni'nin çağrısı üzerine, 2 milyonu aşkın İranlı Tahran'da bir yürüyüş yaparak, Bahtiyar hükümetinin çekilmesini istedi.
- İsrail birlikleri, Lübnan'daki Filistin göçmen kamplarına saldırdı.

20 OCAK 1979

- İstanbul Üniversitesi Tıp ve Dış Hekimliği Fakülteleri öğretim üyeleri, Tamgün Yasası'na karşı sürdürülen kampanyayı kaygı ve üzüntü ile karşıladıklarını belirttiler.
- Sovyetler Birliği, ABD'nin İran'da bir askeri diktatörlüğün kurulmasını amaçlayan

emperyalist bir planın hazırlıkları içinde olduğunu belirtti.

- İsrail, Güney Lübnan'daki Filistin kamplarına saldırılarını sürdürceğini açıkladı.
- İspanya ile Sovyetler Birliği arasında ekonomik işbirliği anlaşması imzalandı.

21 OCAK 1979

- İran'da 20 milletvekili ve Naipiler Konseyi'nin iki üyesi, Humeyni'nin çağrısına uyarak istifa etti.
- İstanbul Tabip Odası, Tamgün Çalışma Yasası'nı destekleme kararı aldığını açıkladı.

● Adana'da ilerici bir öğrenci öldürüldü.

- Trabzon'da görev yapan POL-DER üyesi polis memurları, can güvenlikleri olmadığı gerekçesi ile süresiz olarak görevlerini bıraktılar.

Emekçiler Seslerini Yükseltiyorlar

Meclisler'de emekçi halk kesimlerini, dar gelirli bütün yurttaşları yakından ilgilendiren sorunlar görüşülüyor. Bir yandan vergi değişikliğini öngören tasarılar, öbür yandan 1979 yılı bütçesinin hazırlıkları hızla ilerliyor.

Bu çalışmalarda emekçiler söz sahibi değiller ve seslerini duyuramıyorlar. Sürtüşmeler, anlaşmazlıklar ve yer yer kavgaya kadar tırmanan çatışmalar hep, tekellerin çıkarları etrafında, sermayenin şu veya bu kesiminin çıkarlarının savunulması olarak öne çıkıyor. Memur maaş katsayısının sabit tutulacağı, asgari geçim indiriminde bir değişiklik yapılmayacağı, kısacası, emekçi gelirlerinin miktar olarak sabit kalıp alım gücü olarak gerileyeceği açıktır. Bu, hükümetin ekonomik-politikasına uygun düşmektedir çünkü, krediler konusunda emperyalistler bazı umut kapıları aramışlardır ama, bu kapıların misafir kabul etmesi, Türkiye'nin IMF ile anlaşması koşuluna bağlanmıştır. IMF özetle hükümete «kemerleri sıktırmalısın» diyor. Hükümet de emekçilere kemerleri daha da sıktırmayı amaçlıyor.

Emekçi kitlelerin, seslerini topyekün duyurmayı başardıkları zamanlarda, politik yaşamı, ekonomik kararları yakından etkiledikleri bilinmektedir. Farklı toplum kesimlerinin ve meslek gruplarının bu aşamada ve bir noktada düğümlenen ekonomik çıkarları, bu çıkarları korumanın kitlesel gücü haline dönüştürülebilir.

TÖB-DER Genel Başkanı Gültekin Gazioglu, yaptığı bir basın toplantısıyla örgütünün görüşlerini ve eğitim emekçilerinin taleplerini dile getirdi. Gazioglu bu konuda özetle şunları söyledi:

Gültekin Gazioglu'nun Konuşması

«Türkiye eğitim emekçileri, diğer emekçiler gibi 1979 yılına çok ağır koşullarda girdi. Her geçen gün daha da ağırlaşan yaşam koşulları, önü alınmayan faşist saldırganlık, eğitim düzeninde süren yapısal bozukluklar, öteden beri sürüp gelen ekonomik-demokratik taleplerimizin hiçbirinin karşılanmamış olması olumsuzlukların başlıcalarıdır. Yeni yılda faşistlerin yarattığı ortam yüzünden 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmesi, demokratik hakların önemli bir bölümünün askıya alınması, onlarca şubemizin bu yüzden faaliyetinin durdurulması, ayrı bir olumsuzluktur. Bu ağır koşullar altında görev yapan meslektaşlarımızı ve demokratik güçleri tehdit eden bir başka gelişme de tüm demokratik tepkilere kulak tıkanarak gerçekleştirilmek istenen anti-demokratik yasa tasarılarıdır. Yeni yıla böyle bir tablo içinde girdik.

Sayın Basın Mensupları,

Bütçe kanun tasarısında Hükümet, memur maaşlarının kat-sayısının sabit tutulmasını öngörüyor. Muhalefet ise, işçi ve me-murların gelirlerinde nisbi artışlara yol açabilecek vergi düzen-lemelerine geçit vermeyecek görünüyor.

Hızla büyüyen enflasyon sonucu astronomik rakamlarla ar-tan fiyatlar, temel ihtiyaç maddelerindeki yükselişler karşısında; ücret ve maaşları sabit tutmak isteyen çevreler; öğretmenlerin, memurların, tüm dargelirlilerin yaşamlarını nasıl sürdürecekle-rini de söylemek ve göstermek zorundadırlar. Ekonominin bugün-kü bozukluklarının sebepleri yapısaldir. Ve suçlusu, egemen sı-nıflardır. Türkiye'de gelir vergisinin çok büyük bir bölümünü maaş ve ücretlilerin ödediğini herkes bilmektedir. Özel teşebbüsün her yıl 50 milyar lira vergi kaçırdığını artık Maliye Bakanı bile söylemektedir. Bütçe Kanununun görüşülmekte olduğu şu günler-de çok ivedi ekonomik taleplerimiz şunlardır:

— Yıllardır sürdürülen MEYAK soygunu derhal durdurulma-lıdır; hiçbir demokratik nitelik taşımayan MEYAK Yasa Tasarısı-na kesinlikle karşıyız.

— Ders saati ücretleri ilk ve ortaöğretimde en az 100 TL.sına çıkarılmalıdır.

— Asgari ücret hayat pahalılığını karşılayacak ölçüde yüksel-tilmeli ve bu ücretten hiçbir vergi kesilmemelidir.

— İlkokul öğretmenlerinin maaş yükselmelerine konulan ta-van sınırlandırılması kaldırılmalıdır.

— Memur maaşlarını belirleyen ve sadece iktidarların insafı-na kalmış olan katsayı sistemi kaldırılmalı; maaşların hayat pa-halılığına göre kendiliğinden ayarlanacağı «eşel mobil» sistemi ge-tirilmelidir.

— Aylardan beri ödenek yokluğundan ücret ve yan ödemele-rini alamayan eğitim emekçilerinin alacakları «duyuna» bırakıl-madan hemen ödenmelidir.

— Memurlara konut kirası ödeneği verilmelidir.

— Memurların grevli —toplu-iş sözleşmeli— sendika kurma hakkı gerçekleştirilmelidir.

Sayın Basın Mensupları,

Ülkemizde yıllardan beri faşist cinayet şebekeleri faaliyet ha-lindedirler. Binlerce yurtsever insan, bu arada elliye yakın üye-miz faşistlerin kurşunlarına hedef olarak hayatlarını kaybetmiş-

lerdir. Tekelci sermaye çevreleri ve sözcüleri, bu tekyanlı saldırganlığı, «sağ-sol çatışması» biçiminde göstermek istemektedirler. Faşistler o kadar himaye görmüşlerdir ki, eylemlerini açıkça planlar ve uygular olmuşlardır. Nihayet, Kahraman Maraş'ta tüyler ürpertici canavarlığı sahnelemişlerdir. Yakalanan sınırlı sayıdaki faşist katillerin hangi örgütlerin üyeleri olduğu, yöneticileri bulunduğu, kimlerden emir ve kumanda aldıkları ortaya çıkmıştır. Fakat bir türlü faşist saldırganlığın kaynağına inilmemiş, cinayet işleyenleri yakalamak için bazı gayretler gösterilmiştir.

Böylece, faşist çevrelerin aylardan beri istedikleri ve savundukları sıkıyönetimin 13 ilde uygulanmasına ortam hazırlanmıştır. Bu noktaya gelinmesinde faşist mihrakların saldırı ve provakasyonları kadar, bu şebekelerin ve örgütlenmelerin üzerine gidemeyen; kararsızlık, tutarsızlık gösteren iktidarın tutumunun da etkisi vardır.

Demokrasi ve insanlık düşmanlarıyla, demokratik hakları savunanları aynı kefeye koyan dengeci politikalar, faşistlerin azgınlaşmasına yol açmışlardır. Türkiye Barolar Birliği'nin son Genel Kurulunda açıkladığı gibi, «Türkiye'de sağ-sol çatışması yok; faşist saldırganlık var.»

Şimdi faşistler bir yandan sıkıyönetimin yaygınlaşmasını isterken, bir yandan da saldırılarını daha çok sıkıyönetim bölgelerinin dışına taşımışlardır. Özellikle Trabzon ve Antalya'da yapılan son faşist saldırılar dikkat çekicidir. Bu illerde özellikle örgüt üyelerimiz ve öğrenci gençlik hedef olarak seçilmiştir. Faşist cani Ferhat Tüysüz'ün ve arkadaşlarının bir süre önce Giresun'da ve şimdi de Trabzon'da «icra-i sanat» ettiklerini basından öğrenmekteyiz. Faşist örgütler bir yandan sıkıyönetim bölgelerinde tabelalarını indirip ve türlü demagogiler yaparken, öte yandan —İstanbul'da olduğu gibi— okuluna giden üyelerimize sokakta kurşun yağdırmaktadırlar.

Türkiye'de mevcut sıkıyönetimle de yetinmeyip daha baskıcı, tüm demokratik hakların sona erdirileceği, tüm demokratik güçlerin susturulacağı «rejim» peşinde olanların varlığı bilinmektedir. Tekelci sermayenin ve emperyalizmin emrinde olan bu çevreler önerilerini açıkça yapmaktadırlar.

Sayın Basın Mensupları,

Sıkıyönetim ilan edilmesinin gerekçeleriyle bağdaşmayacak uygulamalar gözlenmektedir. Örneğin, kitapçılara, kitap satıcılarına bazı bölgelerde yapılan baskılar, Yasaklanmamış bazı kitapların toplanması, kitapçıların türlü yollarla baskı altında tutul-

ması bir örnek olarak gösterilebilir. Tercüman ve Hergün gazeteleri, hergün faşist olmayan tüm kişi ve kuruluşlara saldırırken ve dil uzatırken, olmadık tahrikleri yaparlarken, onlara dokunulmaması, fakat bir kısım sol yayının yasaklanması, toplatılması düşündürücüdür.

Faşist çevreler 12 Mart örneği uygulamaların özlemi içinde o günlerin çok meşhur «muhiber vatandaş» tipini yeniden sergilemektedirler. Pekçok yerde sistemli olarak örgüt üyelerimiz iftiralarla ve yalanlarla ihbar edilmekte, evleri aratılmakta, işlemedikleri suçlardan ötürü gözaltına alınıp, sorgulamaları sağlanmaktadır.

Sayın Basın Mensupları,

Eğitim düzenindeki yapısal bozukluklar sürüp gidiyor. İlkokuldan üniversiteye değin hiçbir sorunun üstesinden gelinmiş değil. Yıllardanberi demokratik öğretmen hareketinin ortaya koyduğu görüş ve öneriler, bilimsel toplantılarda ortaya çıkarılan gerçekler görmezlikten geliniyor. Geçmiş yıllarda eğitim enstitülerine yasadışı alınan, çoğu, eli insan kanına bulaşmış faşist militanlar, ortadereceli okullara öğretmen olarak atanabiliyor. Bu militanların gelecek kuşaklar üzerindeki yapacağı tahribat dikkate alınmıyor. Demokratiklik adına, toplumsal barış adına böylesine yanlış işler yapılmamalıdır.

Öğretmen, yetiştiren kurumlarda ve özellikle eğitim enstitülerinde bunca tahribatı yapan, Sayın Üstündağ'ın kısa süreli Bakanlığı sırasında müsteşar vekilini makam odasında tokatlayan, Milliyetçi Cephenin «Komando Ayvaz» adıyla maruf öğretmen okulları genel müdürü Ayvaz Gökdemir, Milli Eğitim Bakanlığında müşavirlik yapıyor. Çok merak ediyoruz: Milli Eğitim Bakanı Sayın Necdet Uğur, hangi konularda Ayvaz Gökdemir'in derin bilgisinden (!) yararlanıyor? Hangi konularda ona danışıyor?

MC'nin Milli Eğitimdeki üst düzeydeki yöneticileri, eski marifetleri yüzünden mükâfatlandırılmış gibi müşavirlik, müfettişlik vs. 1. dereceden maaş alınan görevlerde tutuluyor. Danıştay'dan yürütmeyi durdurma kararı alanlar derhal eski görevlerine döndürülüyor. Aynı duyarlık bir kısım TÖB-DER üyeleri için niçin gösterilmiyor? Bilindiği gibi, Eğitim Enstitüleri konusunda verilmiş Danıştay kararları uygulanmamıştır. Görünen odur ki, Danıştay kararlarının uygulanmasında yine politik dengeler ve hesaplar birincil plandadır.

Türkiye eğitim emekçilerinin yıllardan beri savunduğu haklı bir istekleri var: «Yöneticilerimizi biz seçelim» ilkesi. Bu konudaki

özlemlere yanıt getirecek hiçbir ilkesel düzenleme yapılmadı. Uygulamada da öğretmen çoğunluğunun eğilimlerine bakılmadı. Politik desteği olanlar, arkası olanlar, çoğu, her dönemin adamları yine başköşelere kuruldular. Eğitim yöneticilerinin atanmasında öğretmenlerle, öğrencilerle, velilerle, çevre ile uyum dikkate alınma da alınmıyor. Yetkililik, bilgi, beceri, kişilik önde tutulmuyor. Politik uygunluk başölçüt halinde. O nedenledir ki, bir kısım eğitim yöneticisiyle diğer kesimler arasında çelişkiler sürüp gidiyor.

Biz TÖB-DER olarak, eğitim yöneticilerinin atamalarında subjektif ölçütlerin kullanılmasına, çok dar politik kadroların seçim yapmasına karşıyız. Atananlar, ister üyemiz olsun, ister olmasın, bu tür uygulamaya karşıyız. Eğitim yöneticileri seçimle gelirse öğrencilere, öğretmenlere, halka karşı daha sorumlu davranırlar diyoruz. Eğitim yöneticiliğine aday meslektaşlarımız politikacı kazanmada değil, toplumu kazanmada birbirleriyle yarışırlar, diyoruz.

Son zamanlarda kimi hukukçular, plancılar, Milli Eğitim Bakanlığında çeşitli genel müdürlüklere atanmaya başlandı. Bizim her mesleğe ve her meslekten insana saygımız vardır; ancak bu uygulama mesleğimizi ve meslektaşlarımızı incitmektedir. 400 bin kişilik meslek kadromuzdan aynı kıratıda insan bulunamıyor mu? Sayın Bakanın mesleğimizden olmaması bir ölçüde anlayışla karşılanırsa bile, genel müdürlerin başka mesleklerden seçilmesini mesleğimizin onurunu yaralayan bir uygulama olarak sayarız.

Bilindiği gibi, eğitim enstitüleri yoksul halk çocuklarının devam edebildikleri başlıca yüksek öğrenim kurumu durumunda idiler. Şimdi bunların büyük bir kısmı kapatıldı. Gerekçe olarak öğretmen fazlalığı gösteriliyor. İki milyona yakın köy çocuğuna ilkokul yapamazsanız, bir öğretmene iki, üç, dört, beş sınıf birarada okutturursanız, öğretmen fazlalığı varmış gibi görülür. Yine, mektupla öğretim, ya da hızlandırılmış eğitim gibi öğretmen yertirtirmekle ilgisi olmayan yöntemlerle yüzbün kişiye yakın bir kitleyi, çok kısa sürede öğretmen yaparsanız fazlalık varmış gibi görünür. Öğretmen fazlalığı varsa, ilköğretimde hâlâ binlerce vekil yüzlerce saat ders, niçin öğretmen olmayanlarca ücretle dolduruluyor?

Türkiye'de okul öncesi eğitime ve kreş sorununa devletçe el atılmazsa, yaygın eğitim alanında köylerde pasta yapmaktan öte bir şey öğretilmezse, nüfusun %40'ı hâlâ alfabesiz olursa ve bu doğal sayılırsa, öğretmen fazlalığından bahsedilebilir?

İkibuçuk milyon Filistin halkının 70 bin öğretmeni, Romanya'

nın 400 bin, Polonya'nın 300 bin, Sovyetler Birliği'nin sekiz milyon öğretmeni var. Ama onlar bu kadar öğretmen fazladır, demiyorlar, aksine daha çok öğretmen yetiştirmeye çalışıyorlar.

Öğretmen fazlalığı gerekçesiyle dokuz tane üç yıllık eğitim enstitüsü kapatılıyor. Bunlar içinde İstanbul Eğitim Enstitüsü, Bursa Eğitim Enstitüsü gibi köklü, geleneği olan, gelişkin enstitüler de var. Fakat tek bir demokrat öğrencinin sokulmadığı, yıllardan beri faşist komandoların kalesi olarak bilinen Erzurum Eğitim Enstitüsü açık tutuluyor. Bu uygulamadaki inceliği (!) anlamakta güçlük çekmekteyiz.

Sayın Basın Mensupları,

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin komisyondaki tartışılması sırasında, örgütümüze ve üyelerimize saldırmayı öteden beri alışkanlık haline getiren muhalefet sözcülerinin yeni ve akıl almaz düşmanlıklarına tanık olundu. Milli Eğitim Bakanlığı bütçesini eleştirmeyi, eğitime ilişkin görüşlerini açıklamayı bir yana bırakmışlar; TÖB-DER'i eleştirmişler, TÖB-DER'e sataşmışlardır, TÖB-DER Kongrelerinde yapılmayan tartışmalar, yapılmış gibi gösteriliyor. Faşist yayın organlarının TÖB-DER'e yönelttiği iftiralar veri alınarak bunlar gerçekmiş gibi dile getiriliyor. Hiçbir toplantımıza katılmayan, hiçbir kongremizi izlemeyen, buna ihtiyaç da duymayan kişiler, örgütümüze en ağır hakaretlerle saldırabiliyorlar. Bizim olmadığımız, söz hakkımızın bulunmadığı platformlarda bizi eleştirmek, bize iftira atmak kolaydır. Cesaretleri varsa TRT'de, basın önünde, açık oturumlarda Türkiye'deki eğitim sorunlarını kendileriyle tartışmaya hazırım. Değerli basın mensupları aracılığı ile kendilerini kamuoyu önünde yüzyüze tartışmaya çağırıyorum.

Muhalefetin bir iddiası da, bir propagandası da Milli Eğitim Bakanlığının TÖB-DER'in yönettiği savıdır. Bunun böyle olmadığını pekâlâ kendileri de biliyorlar. Onların korkusu, Milli Eğitim Bakanlığı, belki, TÖB-DER'in bir kısım önerilerini dikkate alır dindedir. Bizim de baştan beri talebimiz budur. Milli Eğitim Bakanlığını yönetmek gibi bir iddiamız ve talebimiz de yoktur. TÖB-DER'in önerilerinin dikkate alınması, emekçi halk yararına demokratik bir eğitim düzeninin kurulmasına katkı getirir! Eğitimdeki keşmekeş son bulur, eğitimin, egemen sınıfların kendi çıkarlarına, insanları koşullandırma aracı olması önlenir, eğitimdeki köy-şehir, kadın-erkek, sınıflar ve bölgeler arasındaki eşitsizlikler ortadan kalkar!

Sayın Basın Mensupları,

Dünyada, Türkiye'deki kadar öğretmenlere saldırılan, hakları verilmeyen, eğitim düzeninin bozuk olduğu ülkeler nadirdir.

12 Mart Rejiminde 3.500 öğretmenin bir gecede hapislere atıldığı, kendilerine çeşitli yollarla zulmedildiği, sendika haklarının gaspedildiği bilinir. Yeni 12 Martların özlemi içinde olan çevreler, şimdi öğretmenlerin dernek kurma haklarına göz dikmişlerdir. Olmadık saldırıları, iftiraları bu yüzden yöneltiyorlar. Biz öğretmenler, toplumda en çok ezilen, sömürülen, acı çeken kesimlerdeniz. Biz öğretmenler mücadele içinde olanın dediği gibi, «acıyı bal eyledik!» Eğer zorbalık insanların mücadelesini durdursaydı, demokratik mücadeleyi durdursaydı, komşumuz İran'da Şah Despotizmi yıkılmazdı.

— EKONOMİK-DEMOKRATİK HAKLARIMIZI HER KOŞULDA VE ORTAMDA SAVUNACAĞIZ!

— EĞİTİMİN DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ MÜCADELESİNDEN USANMAYACAĞIZ, YILMAYACAĞIZ!

— SENDİKA HAKKIMIZI MUTLAKA ALACAĞIZ!

— TÜM DEMOKRATİK HALK GÜÇLERİMİZLE, HER ZAMAN OMUZ OMUZA OLACAĞIZ!»

— 26 OCAK 1979 —

- Ürün Dergisi Yazışları Müdürünün davasında mahkeme 142. maddenin Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesine

- karar verdi. Sıkıyönetim komutanlıkları bazı gazete ve dergilerin yayımını yasakladılar.

bir YORUM

YAYIN YASAKLAMALARI

Sıkıyönetim, «eşgüdüm» dairesine bağlı olarak ortak uygulamalarını sürdürüyor. Yani, sıkıyönetim kumandanlarıyla Başbakanın ve dolayısıyla hükümetin tam bir «uyum» içinde çalıştıklarını söylemek olanaklı var. Ancak sıkıyönetim uygulamalarının, sıkıyönetimin sunulan gerekçelerine uygun olarak şekillendiğini söylemeye olanak yok ve buna hiç bir zaman olanak bulunamayacağına inananların sayısı da Türkiye'de hiç de az değildir. Az

değildir, çünkü Türkiye'de, Cumhuriyet yıllarının yarısından fazlası sıkıyönetim koşullarında yaşanmıştır ve emekçiler, hangi gerekçeyle gelirse gelsin, sıkıyönetimlerin, başta işçi ve emekçi haklarına, onların ekonomik ve demokratik haklarına ve bu çerçevede tırmanarak siyasal haklarına zarar verdiğini iyi bilirler. En klasik anlamıyla ve en gelişmiş şekliyle, burjuva kapsamda demokrasinin belli kurumları vardır ve bu yerleşik kurumlar arasında «sıkıyönetim»e rastlanmamaktadır.

Ancak Türkiye'de, sıkıyönetimi demokrasiyle ve demokrasiyi korumak amacıyla bağdaştırabilen yanılığlar da oldukça yaygındır. Bu yanılığlar, sıkıyönetimi, siyasal yönlendiriciliğin elinde, bütün araçlardan bir araç olarak değerlendirdikleri için «esas olarak siyasete bakmak gerektiği»ni savunmaktadırlar. İleri sürdükleri görüşlerine bazı me hazlar da bulabilmektedirler. 12 Mart'ın askeri baskılarını, 27 Mayıs'ın demokratikleşme sürecinde yer alan askeri güçleriyle karşılaştırıp böyle bir sonuca varanların görmezlikten geldikleri esas mesele, demokrasi mücadelesinin, kitlelerin gericiliğe ve baskılara karşı verdiği bir mücadele olduğudur. Bu gözden uzak tutulduğunda ister istemez demokrasi-faşizm kavramları, sınıf güçlerinin nesnel ilişkilerini değil, egemen klikler arasındaki çatışmaları anlatan kavramlar olarak algılanmaktadır. Bu bakış açısından demokrasinin esas güvencesi olan kitlesel demokratik özelemler ve bunların örgütsel güçler olarak somutlanması gözden kayboluyor. Yığınların seyirci olarak kaldığı bir mücadele platformu olarak görüldüğünde, sıkıyönetim eğer şekil olarak ve zaman boyutu açısından belli gerici motifleri karşısına alıyorsa «desteklenebilir» bir araç haline gelmektedir!

Araçların belli işlevleri olduğu ve ancak bu işlevler için kullanılabileceklere gibi basit materyalist bir kavrayış, eğer çok basit bulunuyorsa, bu kavrayışın diyalektiği, araçlara paye verenlere, en çok, araçların işlevlerini az ya da çok yerine getirebileceklerine dair yorum yapma şansı tanıyor. Bunun ötesinde nesnel gelişme, kendi diyalektiğinden ve bunun sonuçlarından ödün vermiyor. Dar olan bu noktada, diyalektiğin kendisi değil, onun kılıplarını yırtıp çıkmayı deneyen görüşlerin açısıdır.

Nitekim çok geçmemiştir ve «temel hak ve özgürlüklere yönelen saldırıların etkisiz kılınması» gerekçesine dayanarak meşruluk kazanmaya çalışan sıkıyönetim, bağlı bulunduğu siyasal yönlendiriciliğin temel hak ve özgürlüklere ilişkin sınırlı görüşlerini de aşarak, bizzat bu haklara ve özgürlüklere karşı kısıtlayıcı ve yasaklayıcı uygulamalar içine girmiştir. Bunların başında ise,

yayın yasaklamaları ve derneklerin amaçları doğrultusundaki çalışmalarının fiilen ortadan kaldırılması gösterilebilir. Ve bu noktada, gerek kullanılan dil ve gerekse uygulamanın uslubu bakımından tırmanışın, siyasal hak ve özgürlüklere doğru olduğu da gözden kaçmamaktadır.

Faşist Milliyetçi Hareketin faaliyetlerini sıkıyönetimin gerekçesi olarak görenler, bu hareketin sıkıyönetim uygulamaları karşısında hedef olarak nasıl küçüldüğünü görerek yanıhıyorlar. Onlar ayrıca, MHP'nin «sıkıyönetimden memnun kalmadığı»nı duydukları ve bundan sıkıyönetime paye çıkardıkları için yanıhıyorlar ve onlar, sıkıyönetimin kendisi kadar, onun arkasındaki siyasal yönlendiriciliğin niteliği ve amaçları konusunda da doğru tespitler yapamadıkları için yanıhıyorlar. Bu yanılgının demokrasi saflarından hızla kovulması, hem demokrasi mücadelesinin selameti ve hem de bunu sağlayacak güçlerin toparlanmasını kolaylaştırması bakımından, ivedi bir zorunluktur. Başlangıç aşamasında, demokratik hak ve özgürlüklere yönelme eğilimi gösteren saldırganlığın karşısına çıkmamak ve bu görevi, sosyal demokrasinin «görev sorumluluğuna ve onun demokrasiden yana saygılarına» terketmek, ileriki aşamalarda da devam edecektir veya en azından bunlara «CHP'ye günah yükleme» şansından fazlasını vermeyecektir. Çünkü, sıkıyönetim uygulamalarından hükümet sorumludur demekle veya sıkıyönetimin *saptırılmasında* demokratik güçlerin yanlışlarını öne çıkarmakla —kısacası, esas demokratik güçlerin, esas görevlerine yan çizmekle— kitlelerin ivedi taleplerine uygun düşen bir politik tutum alınmış olmayacaktır.

Faşizme karşı mücadelede, demokratik hakların kısıtlanması değil, tam tersine, genişlemesi ve genişletilmesidir zorunlu önkoşullardan biri. Sıkıyönetim uygulamaları ise, faşist ve gericici güçlere karşı mücadelenin koşullarını elverişli hale getirmek yerine ve tam tersine, zorlaştırmak yönündedir. Faşist güçlerin doğrudan korunmadıkları olgusuna bakarak demokrasi güçlerine sıkıyönetimce şans tanındığını ve böylece demokrasinin korunmak amacı güdüldüğünü sanmak safdilliliğinin bu aşamada en büyük gaflet olduğunu bilmek gerekiyor. Zorlaşan, faşizme ve gericiliğe karşı demokrasi güçlerinin mücadelesinin koşullarıdır ve sıkıyönetimin korumak istediğinin demokrasi değil, ekonomik ve siyasal açmazın çözümsüzlüğünde bocalayan güçlerin çıkarları olduğu, gözden uzak tutulmamalıdır.

«Terörizme» karşı olduğu ileri sürülen sıkıyönetim «tedbirlerinin» yayınlara yönelmesinin açıklanabilir yanı, yukarıda anlat-

tığımız çerçevede aranmalıdır. Çünkü «anarşizm» ve «terörizm», soyut kavramlar olarak alındığında, matbaa mürekkebiyle veya kâğıtla üretilen şeyler değildirler. Bu kavramlar, günümüz Türkiye'sindeki somut kapsamlarıyla ele alındıklarında ise, bizzat gizli ve açık, faşist odaklar tarafından üretildikleri görülmektedir. Bu nedenle, yayın yasakları, «terörizme» karşı değil, demokratik hak ve özgürlüklere karşı düşünölmek ve değeriendirilmek zorundadır.

Yayın faaliyeti, Anayasadan doğma yasal güvenceler altındadır. Düşüncenin yazılı veya sözlü yollardan yayılmasının kısıtlanamayacağı bir Anayasa hükmüdür. Sıkıyönetim uygulamasının bu çerçevede ve mevcut hukuk açısından bile tartışılır yanı bulunmaktadır. Bu dar çerçevede bile «haksız» ve anti-demokratik olan yayın yasası uygulamasının geniş çerçeveden bakıldığında, son derece sakıncalı bir baskı uygulaması olduğu görülür. Çünkü yayın faaliyeti sadece Anayasal ve yasal bir güvenceyle değil, aynı zamanda uluslararası sözleşmelerle de güvenceye kavuşturulmuştur. Uluslararası sözleşmeler, TC Anayasası'nın tarifine göre bağlayıcı yasal hükümler niteliğindedirler. İnsan hak ve özgürlüklerinin bir parçasına vaki olan saldırıların giderek tırmanması ve demokratizmin toptan inkârına dönüşmesi olanağı bulunduğunu, hükümetin değil, bizzat demokrasi güçlerinin gözden uzak tutmaması gerekmektedir.

Kısıtlama ve yasaklamalara karşı demokratik güçler, sadece bu alandaki haklarını savunmak gibi bir yanılla geri mevzilere çekilmemelidir. Siyasi faaliyeti engelleyen tüm anti-demokratik yasaların ayıklanması ve uygulamaların etkisiz kılınması için mücadele vermek gerekiyor. Demokratik hak ve özgürlüklerin toptan savunulması ve genişletilmesidir sözkonusu olan.

Ve sözkonusu olan, dinamik halk güçlerinin demokratik özelemlerine uygun düşen ortak mücadele platformuna vakit geçirmeden varabilmektir.

TÜSTAV

bir BELGE

TSİP'in 142. Maddenin Anayasa Mahkemesine Gönderilmesini İsteyen Başvurusu

T. C. Kanunu'nun 142. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi, demokrasi mücadelesi bakımından olumlu bir adımdır. Çünkü Türkiye'de pek çok kimşenin 142. madde ile başı derttedir.

Bilindiği gibi Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne gönderilen Ekim Devrimi'nin 60. yılı mesajı nedeniyle 142. maddeden yargılanmaktadır. Davanın 8 Aralık 1978 tarihinde yapılan duruşmasında geniş bir avukatlar grubu tarafından kolektif bir şekilde hazırlanan ve 142. maddenin Anayasa'ya aykırılığını ele alan itiraz metni, Mahkeme Heyeti'ne sunulmuştur. Ayrıca Ankara'da bulunduğu için bu metnin hazırlanmasında görev alamayan Avukat Halit Çelenk'in de aynı konudaki görüşlerinin alınması ve her iki metnin incelenmesi için dava 8 Nisan 1979 tarihine bırakılmıştır.

TSİP Genel Yönetim Kurulu Davası'nda 142. maddenin Anayasa'ya aykırılığını konu edinen metni önemli bir belge olarak aynen yayımlıyoruz. Hemen belirtelim ki, söz konusu metnin, Ürün Dergisi sahibi için açılan ve yukarda sözünü ettiğimiz Mahkeme Kararı'nın alınmasında esas olan metnin aynısı olup, TSİP GYK davasından önce bu davada kullanılmıştır.

İLKE

İSTANBUL 5. AĞIR CEZA MAHKEMESİ SAYIN HEYETİNE

DOSYA NO: 978/171

KONU: Müvekkillerimiz hakkında uygulanması istenen TCK'nın 142. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu itirazıdır.

AÇIKLAMA: 1) *Yeniden Anayasa'ya Aykırılık İtirazı.*

İddianame, müvekkillerimiz hakkında TCK'nun 142. maddesinin uygulanmasını istemektedir. Biz 142. maddenin Anayasa'ya

aykırı olduğu inancındayız. Bu nedenle de, söz konusu aykırılık itirazımızı mahkemeye sunmak istiyoruz. Bu itirazımızın düşünülmesini ve bu önemli sorunun çözülebilmesi için dosyanın Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesini diliyoruz. Hemen belirtelim ki, biz bu maddenin 1965 yılında Anayasa Mahkemesi'nden geçtiğini biliyoruz. Ama buna rağmen, yeni bir itiraz yolu açmayı son derece önemli, son derece gerekli görüyoruz. Çünkü Yüksek Mahkeme'nin red kararı daha o zaman hukuk çevrelerince tasvip görmemiş, benimsenmemiştir. Üstelik, 1965 yılından bu yana gelişen toplum dinamiği ile yaşadığımız olaylar göstermiştir ki, 142. madde, en azından kanunilik ilkesini zedelemektedir, bilim ve düşünce özgürlüğünü yoketmektedir. Bu bakımdan, sorunu bir kere daha tartışmak gerekir. Zaten bu tartışma, en etkin hukukçular ve en yetkili hukuk kurumlarınca yapılagelmektedir. O halde, bu tartışmayı, çözecek yere —bir kere daha— göndermek, hepimizin görevidir. Çünkü, bu kadar yaygın aykırılık itirazları susarak geçirilemez. Hele toplumu politik açıdan böylesine ilgilendiren bir konu sessizlikle örtülemez. Onun için, aykırılık itirazımızı çok çok önemli sayıyoruz. Bu noktayı böylece vurguladıktan sonra, itirazımızın gerekçelerini ve temellerini açıklamak istiyoruz. Acaba, 142. madde nedir, niçin düzenlenmiştir, nereden gelmiştir? Anayasa Mahkemesi kararını hukuka ve Anayasa'ya uygun saymak mümkün müdür? Şimdi bu soruları cevaplamaya çalışalım. Sonra da, sorunu yeniden Anayasa Mahkemesi'ne gönderebilmenin yollarını araştıralım.

2) 142. Madde Nereden Gelmiştir?

Aykırılık itirazımızı açıklayabilmek için, önce 142. maddenin kökenini ortaya koymak gerek. Bilindiği gibi, bu madde bizim yasamıza İtalyan Ceza Yasası'ndan gelmiştir. İtalyan Faşizmi, 1926 yılında özel ve geçici bir yasa getirmiştir. Bu özel yasa 142. maddenin de temellerini atmıştır. Bu özel yasadaki önce, faşizm İtalya'da bütün parti ve örgütleri kapatmış, 122 muhalefet milletvekilini, seçim belgelerini iptal ederek meclisten kovmuştur. İşte, sözkonusu bu özel yasa, faşizm dışında her türlü düşüncüyü yasaklamak amacıyla çıkarılmıştır. Zaten yasanın gerekçesi «faşizme karşı düşünceleri suç» sayıyordu. (Çetin Özek, 141, 142 s. 84-85 vd). Bu geçici ve özel yasa, 1930'da yerini Rocco tarafından hazırlanan faşist İtalyan Ceza Yasası'na bıraktı. Rocco, yasanın 272. maddesi de 142. maddenin anası oldu. Rocco yasası hakkındaki bakanlık raporu, bu yasanın niteliğini apaçık ortaya

koyuyor. Bir kere rapor, belirli ve mevcut düzene karşı düşünceleri yasaklama gereğinden bahsederek aynen şunları söylüyor:

«Otoritenin bilincine varan ve otoriteyi temel alan bir devlet, hele faşist devlet, kendi ülkesinde bu tür organizasyonlara izin veremez. Bunlara izin vermek, kendi mevcudiyetinin mantığına aykırı düşer. Bu nedenle, söz konusu hükümler faşist devletin şahsiyetinin korunması yönünden temel bir unsur teşkil etmektedir.» (Özek, 141, 142 s. 84)

İşte, 142. madde bizzat yapımcısı Rocco'nun ağzından böyle tanımlanıyor. Yani 142. madde faşist devleti korumak için, faşist düşünce dışında bütün düşünceleri yasaklamak için sevk edilmiştir ve Anayasa Mahkememiz, böyle bir maddeyi «demokratik hukuk devletiyle», «düşünce ve bilim özgürlüğüyle» bağdaşır nitelikte görmüştür. Bir tek bu nokta bile, bu maddenin Anayasa'ya aykırı olduğunu gösterir.

3) Türkiye'de Nasıl Uygulandı?

142. maddenin Anayasa karşısındaki durumunu aydınlığa kavuşturabilmek için, hukuk uygulamamızdan bazı örnekler vermek istiyoruz. Böyle yaparsak, Anayasa'nın 20. ve 21. maddelerinde yer alan düşünce, bilim ve sanat özgürlüğü açısından madde aydınlığa kavuşmuş olur. Ayrıca, «suçta kanunilik» ilkesi bakımından da maddenin hukuki yapısı ortaya çıkar. Gerçekten, 1936'dan bu yana, uygulama ilginç örneklerle doludur. Hatta bu örnekler dehşet uyandıracak kadar ağır olmuştur. İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi, bir İngilizce öğretmenini din aleyhindeki konuşmasından dolayı yargılamıştır. Biga'da bir yurttaş, mirasla ilgili sözleri için 142. maddeyi çiğnemekle suçlanmıştır. Çünkü, din «devletin temel bir sosyal nizamı» sayılmıştır. İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi «kendi kendini çökertecek kapitalist dünya» sözü için 142. maddeyi uygulamıştır (15.12.1953 gün ve 53/333-431). Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi de «zenginlere karşı fakirlerin müdafaasız olduğu» yolundaki sözlerde 142. maddenin unsurlarını bulmuştur (29.11.65 gün ve 64/320-65/352). Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi 1964 tarihli bir kararında kooperatifçiliğin gerekliliğinden söz eden ve Nazım Hikmet'in şiirlerini okuyan kişileri 142. maddeye göre cezalandırmıştır. Örneğin, Yargıtay 9. Dairesi'nin bazı kararlarına göre, bu madde ile bilim özgürlüğü tümünden boğulmuş durumdadır. Hatta, Yargıtay 8. Dairesi'nin bir kararı «özel mül-

kiyet»e karşı çıkmayı 142. maddeyi çigner nitelikte bulmuştur. Üstelik aynı kararda «mevcut düzenin iyi olmadığı» yolundaki sözler de —bu maddeye göre— suç sayılmıştır. (Y.8. C.D. 11.5.76, 1045/3909).

Tabii, bu uygulama 12 Mart döneminde iyice çığırından çıkmış ve bu madde nedeniyle toplum «acılı günler» yaşamıştır. Burada «acılı günler» derken, o dönemin baskı ve terörünü kastediyoruz. «Acılı günler» derken, yalnızca «suçta kanunilik-tipiklik» ilkesini hiçe sayan bu maddenin o günlerde uygulanışına parmak basmak istiyoruz. Gerçekten bu madde yüzünden hukuk, fiili zorbalığın aleti haline getirilmiştir. Siyasal tutum ve iklimin yargı kararları üzerinde etkenliği, kişinin düşünsel güvenliğini, «kuşkusuz yaşama» olanaklarını yok eden bir yapıya ulaşmıştır. Gerçekten kişiler açıkladıkları zaman suç olarak görülmeyen görüşlerinden dolayı yıllar sonra yargılanabilmişler; adeta «suçta kanunilik» kuralı ortadan kaldırılmıştır. (Özek, Ç., Türk Basın Hukuku, s. 454). Örneğin, bir fakültenin dekanı, yıllar önce yazdığı ders kitabında, komünizmi kötülememiş olduğu için tutuklanmış ve mahkum edilmiştir.

İşte, konumuz olan maddenin Türkiye'deki uygulanışı böyle «dehşet verici» örneklerle doludur. Daha da çoğaltabileceğimiz bu örnekler, maddenin hukuki yapısını apaçık ortaya koymaya yeterlidir. Madde belli bir düşüncenin dışında düşünmeyi yasaklamaktadır. Bu nedenle de Anayasa'nın 20. maddesine aykırıdır. Ayrıca bu madde, Anayasa'nın 21. maddesine de aykırı düşmektedir. Tüm bunların dışında bu madde hukukun temel ilkelerini ve «suçta kanunilik» ilkesini getiren Anayasa'nın 33. maddesine de aykırı bir niteliktedir.

4) Anayasa Mahkemesi Ne Dedi?

Başta belirttiğimiz gibi, Anayasa Mahkemesi 142. maddeyi Anayasa'ya uygun buldu. Ancak, 1965 yılında verildiği açıklanan bu karar, tam iki yıl uygulanmadan kaldı. Öyle ki, karar tarihi olan 26.9.65 günkü üyeler, yayın tarihi olan 25.7.67 günü değişmiş durumdaydı. Üstelik o güne kadar mahkemenin bu kadar geç yayınlanan bir başka kararı olmamıştı. Karar oy çokluğu ile alınmıştı. 5 üye maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısındaydı.

Anayasa Mahkemesi, davayı tartışırken maddenin unsurları, hukuki yapısı üzerinde durmadı. Mahkeme böyle bir değerlendirmeye hiç yanaşmadı. Onun için de, karar gerçekten ilginç bir karar oldu. Mahkeme sadece, dava dilekçesini tartıştı

ve dilekçede öne sürülen itirazları cevaplamaya çalıştı. Yani, Anayasa Mahkemesi bu kararında kendince maddenin yasakladığı üç konuyu ele aldı ve bu yasakların Anayasa'ya aykırı olup olmadığını araştırdı.

Anayasa Mahkemesine göre, madde sınıf egemenliğini yasaklıyordu. Ve bu yasak Anayasa'ya uygundu. Madde anarşizmi yasaklıyordu ve bu yasak Anayasa'ya uygundu. Madde, ayrıca «sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmayı», «temel nizamlardan herhangi birini yıkmayı» yasaklıyordu, bu yasaklar da Anayasa'ya uygundu. Mahkeme kararda maddenin gerekçelerine ve meclis görüşmelerine atıf yaparak bir sonuca varmıştır. Nitekim kararda bu gerekçe ve görüşmelerden genişçe bir özet yer almakta ve mahkeme konuyu bu açıdan tartışmaktadır. Mahkemenin benimsediği bu yöntem, yanlış temelin başlangıcı olmuştur.

Gerçekten, Anayasa Mahkemesi kararda aynen şöyle diyor;

«Bu gerekçeler göstermektedir ki, söz konusu hükümlerin ceza kanunumuza alınmalarına sebep, demokratik Anayasa rejimimizi, demokrasi esaslarıyla bağdaşmayan fikir akımlarına karşı korumaktır.»

İşte mahkemenin kararındaki temel yanlış burda yatmaktadır. Anayasa Mahkemesi'ni bu temel yanlışta götüren, 142. maddenin gerekçeleridir. Kararda bu gerekçelere bol bol atıf yapılmakta ve buradan bu maddelerin «demokratik düzeni» korumaya yönelik olduğu sonucu çıkartılarak, faşist nitelikte kabul edilmektedir. Salt kanun gerekçelerine bağlanmak, gerekçelerde söylenenleri değişmez gerçek gibi görmek, Anayasa Mahkemesi'ni toplumsal gerçeklere eğilmekten, bilimsel bir yön izlemekten uzaklaştırmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin dayandığı madde gerekçeleri egemen olan bir sınıfın karşıtı olan sınıfa en azından politik bir muhalefet yapma hakkı dahi tanımamak yolundaki gerçek amacının, «demokrasiyi korumak», «devleti savunmak» perdeleri arkasına gizlemesidir. Anayasa Mahkemesi madde gerekçelerine dayanmakla toplumsal gerçeğe gözlerini kapatmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin bir bakıma «amaça göre yorum» sayılacak bu tutumu, değişen toplumla birlikte düşünülen amaçları da yenileyen yaratıcı bir yorum tarzının gelişmesini önlemiştir. Pozitif metinlerin yorumlanmasında gerekçeler ve görüşmelerin esas alınmaması genel kuraldır. Bir madde için, yapılırken ne düşünüldüğü ve ne söylendiği değil, bugün ne ifade ettiği önemlidir. Bir madde yorumlanır, özellikle onun Anayasa'ya aykırılığı tartışılırken, «belli bir

dönemdeki amaçlara» dayanmak, ileriye dönük yorumları önleyici sonuçlar verir. Esasen bir yasaya ilişkin komisyon raporları ve Mecliste söylenen sözler, genel kurulun oynayından geçmedikleri için bağlayıcı bir nitelik de taşımazlar.

Bu bakımlardan Anayasa Mahkemesi'nin 142. maddeyi Anayasa'ya uygun bulurken, dayandığı gerekçeleri kabulde olanak yoktur. Anayasa Mahkemesi bu kararıyla bir bakıma mevcut sosyal ve ekonomik düzenin hukuka uygun ve mevcut sosyal ve ekonomik düzene muhalefetin hukuka aykırı olduğunu hukuken onaylamaktadır. Böyle bir hukuksal yargı ise, toplumun ekonomik ve sosyal yönden gelişmesini engelleyici, toplumu durağan (statik) kılan niteliktedir ki, Anayasa Mahkemesi'nin buna hakkı da yoktur.

Dünya hergün değişiyor. Bu değişikliği gözlüyoruz. Kırk yıl faşizmin en ağır koşulları altında ezilen Portekiz ve İspanya'daki, hatta Yunanistan'daki gelişmeler iyi birer örnek oluşturuyorlar. Önümüzdeki insan haklarını ve ana özgürlüklerini korumaya dair sözleşme ve bu sözleşmeyi imzalayan Avrupa Konseyi üyesi ülkeler var. Bunların hepsinde, hatta ABD'de, Kanada'da ve Japonya'da Marksizm-Leninizm'in evrensel ilkelerini, programlarını kabul eden komünist partileri örgütlenmişler. Düşünce ve programlarını serbestçe yayma hakkına sahipler. Bu partilerden çoğu büyük partiler. Nerede ise bazı ülkelerde hükümet ortağı olacaklar. Bu apaçık gerçekler karşısında ve 1975 tarihli Helsinki Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Antlaşması'nın oluşturduğu yumuşamanın büyük önem taşıdığı günümüzde Anayasa Mahkemesi kararı sağlam yere basmıyor.

5) 142. Madde Anayasa'ya Aykırıdır.

Kanımızca, 142. maddeye yönelik itirazların, Anayasa Mahkemesi kararındaki yaklaşımdan ayrı bir biçimde ele alınıp tartışılması zorunludur. Öncelikle «düşünceye sınır konulabilir mi?» sorusunu tartışmak, sonra da maddeye «suçta kanunilik ilkesi» açısından yaklaşmak gerekmektedir. Bu iki husus, maddenin Anayasa'ya aykırılığı konusunda bizlere yeterli açıklık kazandırmaktadır.

a) 142. madde düşüncüyü yasaklıyor, düşünce özgürlüğünü yok ediyor:

Hemen belirtmek gerekir ki, bu konuyu yalnız Anayasa ilkeleri içinde tartışmak yeterli değildir. Anayasa gerek başlangıç kıs-

mında ve gerekse 2. maddesinde «insan haklarına dayalı demokratik bir sistemin» benimsendiğini açıklamıştır. Anayasa Mahkemesi de birçok kararında yasaların «Anayasa ilkelerine ve bu ilkelerin dayandığı genel hukuk kurallarına» aykırılığını inceleyeceğine belirtmiştir. Böylece konuyu hem Anayasa kuralları ve hem de «insan hakları ve genel hukuk kuralları» çerçevesinde tartışmak zorunlu olmaktadır. Bu konuda karşımıza hemen 10 Aralık 1948 tarihli «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi» ve 4 Kasım 1950 tarihli «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme» ile 1 Eylül 1975 tarihli Helsinki «Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı Nihai Senedi» çıkıyor. Dava konusu 142. maddede bakımından, «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi»nin 19, «İnsan Hakları ve Ana Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi»nin özellikle 9 ve 10., ve Helsinki Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı'nın 1. bölümünün 7. ilkesi önemli ölçütler getirmektedir. Türkiye bunların hepsine taraf olduğu gibi, bunların bir kısmı da Anayasa'nın 65. maddesi hükmünce bir iç hukuk kuralı niteliğini kazanmışlardır. Anayasa Mahkemesi birçok kararında bu konuya değinmektedir. Örneğin:

E. 1963/166; K. 1964/76; G. 22.12.1964

«Devletimiz, Anayasa'nın 2. maddesinde ifade edildiği gibi, bir hukuk devletidir. Kanunlarımızın, Anayasa'nın açık hükümlerinden önce hukukun bilinen ve bütün uygar memleketlerde kabul edilen prensiplerine uygun olması şarttır.» (AMKD., Sayı 2 s. 291 ikinci basım)

E. 1966/19; K. 1968/25; G. 18-19.6.1968

«Kanunların Anayasa'ya uygunluğunun yargı yolu ile denetlenmesi sırasında, iptali istenen hükmün öteki kanunlara karşı olan durumunun, onlarla çelişir veya çelişmez nitelikte oluşunun değil, Anayasa ilkelerine ve bu ilkelerin dayandığı genel hukuk kurallarına uygun olup olmadığının araştırılması gereklidir.» (AMKD., Sayı 7, s. 9) denilmektedir.

İşte düşünce özgürlüğünün sınırları ve 142. maddenin düşünce özgürlüğü karşısındaki durumu, «insan haklarına dayalı demokratik sistemi» oluşturduğu kabul edilen bu çerçeve içinde incelenmelidir.

Bu çerçeve içinde düşünüldüğünde demokrasi, diyaloga dayanan bir sistemdir. Demokrasinin bu ana niteliği düşünce açıklama özgürlüğünün sınırsız olarak kabul edilmesi durumunda söz

konusu olabilir. Demokrasilerde sınırlı düşünce açıklama özgürlüğü kabul edilemez. Çünkü sınırlı düşünce açıklama özgürlüğü «eşitlik» kuralına aykırı düşer. Ayrıca demokrasi, belirli usuller içinde mevcut düzenle çelişik sistemlere geçişe olanak da tanımak zorundadır. Çünkü demokratik yapının «gelişime» ve «değişime» açık olduğunu kabul zorunluğu vardır. «Gelişime» ve «değişime» kapalı bir sistemi demokrasi olarak nitelendirmek mümkün değildir. Ayrıca demokrasilerde düşünce özgürlüğü zorunlu olarak «yaymak» hakkını da kapsar ve bu «tehlikeli» sayılamaz.

Bu genel demokrasi ilkeleri Anayasamız bakımından da geçerlidir. Türk Anayasa sistemi de düşünce açıklama özgürlüğünü sınırsız olarak kabul etmiştir. Anayasa'nın 20. maddesi düşünce açıklama özgürlüğüne bir sınır getirmemiştir. 21. madde de düşünce açıklama özgürlüğünün bir diğer şekli olan «bilim ve sanat özgürlüğü» bakımından bir sınır koymuş değildir. Anayasa koyucu, düşünce açıklama özgürlüğünü «içerik» yönünden sınırlandırmak isteseydi, bu çok önemli konuda iradesini açıklardı. Nitekim, Anayasa koyucu, 19. maddede «dinsel düşüncenin açıklanması» bakımından özel sınırlandırmaları belirtmek gereğini duymuştur. Demokrasilerde sınırsızlık esastır. Sınırlama ise, istisnadır. Demokrasinin siyasal yapı yönünden «kaynak ve temel özgürlüğü» olan düşünce açıklama özgürlüğünün herhangi bir nedenle sınırlanabilir olduğunu, demokratik nitelikteki bir Anayasa'nın kabullendiğini düşünmek olanaksızdır. «Aksine, bir kabul biçimi, özgürlüklerin sınırlandırılması nedenlerini sıkı koşullara bağlamak hususunda titizlik gösteren bir Anayasa'nın en temel bir hürriyetin sınırlandırılmasıyla ilgili olarak bunca dikkatsiz ve kayıtsız kaldığını kabul etmek anlamına gelir. Bu ise, Anayasa'nın kendi iç yapısında bir çelişkiye düşmesi demektir. Anayasamızın böylesine bir çelişkiye düştüğünü gösteren hiçbir belirti Anayasa'mız hükümleri içinde bulunmamaktadır. Şuna da hemen işaret etmek gerekir ki, Anayasamız düşünce açıklama hürriyetini sınırsız olarak düzenlerken, bu sınırsızlığı propaganda olanığı için kabul etmiştir. Gerçekten 20. ve 21. maddelerde kullanılan «yaymak» kelimesi 'propaganda yapmak' işlemini de kapsayan ve düşüncenin etrafında yandaş toplamayı amaçlayan tüm hareketleri kapsamaktadır.» (Özek Ç., Türk Basın Hukuku, s. 84)

Anayasa'nın 1971'de değiştirilen 11. maddesindeki genel sınırlamaların da düşüncenin açıklanması özgürlüğüne sınır getirdiğini kabule olanak yoktur. 11. madde özgürlüklerin sınırlandı-

rılmasına değil, özgürlüklerin düzenlenmesinde siyasal iktidarın yetkilerinin ve takdir hakkının sınırlandırılmasına yönelik bir maddedir. 11. madde genel bir sınırlandırma olsaydı, Anayasa'nın tek tek özgürlüklerle ilgili hükümlerinde sınırlayıcı nedenlere yer vermek gereği duyulmazdı. Kaldı ki, 11. maddede «hürriyetlerin özüne dokunulamayacağı» kuralı da değiştirilmemiştir. Oysa düşüncenin açıklanmasının sınırlandırılması, «özgürlüğün özünü zedelemek» demektir. Bu da sonuçta bir düşüncenin bir başka düşünce karşısında üstünlüğü anlamına gelmekte ve Anayasa'nın 12. maddesindeki eşitlik kuralını bozmaktadır.

Tüm bunlardan Anayasa Mahkemesi kararındaki yanılığın bir kez daha açıkça görülmektedir. Gerçekten de Anayasa Mahkemesi kararda demokrasinin tüm bu genel ilkelerine hiç değinmeden özellikle maddenin komünizm propagandasını yasakladığını belirtmekte ve komünizm düşüncesine dayanan bir siyasal sistemin Türk Anayasa sistemine uygun düşüp düşmediğini araştırmaktadır. Oysa kararda düşünce içeriğinin Anayasal sisteme uygun olup olmadığı değil, demokrasilerde belirli düşünce açıklamalarının yasaklanıp yasaklanamayacağı, Anayasa'nın düşünce açıklama özgürlüğüne sınır tanımış olup olmadığı tartışılmıyordu.

Anayasa Mahkemesi düşünce açıklamasının ancak sisteme uygun düşünce için söz konusu olabileceğini kabul etmiştir. Böylece siyasal iktidarın sınıfsal yapısının değişmezliğini de kabul etmiş olmaktadır.

Hemen belirtelim ki, Anayasamız sosyalist ve komünist bir Anayasa değildir. Bunu ayrıca ilan etmeye gerek yoktur. Bu bir doğrudur. Ama bu doğru bizi Anayasa Mahkemesi'nin varmış olduğu sonuca götürmez. Mahkemenin yaptığı karşılaştırma yanlıştır. Bu bir karıştırmadır. Kimse Anayasa'ya uygun düşünmek zorunda değildir. Kabul edelim ki, Anayasa da değişebilir. Anayasa'nın değişebileceğini bizzat Anayasa kabul etmiştir. Yani hiç kimse Anayasa'nın kabul ettiği sınırlar içinde düşünmek zorunda değildir. Anayasa düzenleri, Anayasa'ya karşı düşünceleri yasaklamaz. O halde, düşünceye sınır koymak, uluslararası metinlerde ifadelerini bulan demokrasi ilkeleri ve insan hakları ile, Anayasa'nın başlangıç bölümü ile, 2. maddesi ile, 12. ve 20. maddeleriyle çelişir. Onun içindir ki, dava konusu 142. madde insan haklarına dayalı demokratik sistem ve Anayasa maddelerine aykırıdır. Üstelik bu madde, bilim ve sanat özgürlüğünü düzenleyen 21. maddeye de aykırıdır.

b) 142. Madde Kanunilik İlkesine Uymamaktadır

Buraya kadar söylediklerimiz bir yana, madde «suçta kanunilik ilkesini» de temelden zedeliyor. Kanunilik ilkesinden amaç kişi hak ve özgürlüklerini korumaktır. Bu amaca varabilmek için ceza hukuku kaynakları kesin, açık ve muayyen olmak gerekir. Suç adı verilen eylem yasada iyice tanımlanmalı, unsurları ve sınırları açıklanmalıdır. Yani, kişiler, neyi yapabiliyor neyi yapamayacaklarını tam anlayabilme olanağına kavuşturulmalıdır. Eğer yasa bu nitelikte değilse, suç sayılan eylem iyice belirtilmemiş, sınırları ve unsurları çizilmemişse kanunilik ilkesi çiğnenmiş olur. Kaypak ve müphem bir madde kanunilik ilkesinin reddi demektir. Çünkü böyle bir madde özgürlükleri tehdit eder. Örneğin, bu ünlü maddenin ünlü bilirkişileri Erman ve Dönmezer kendisi ders kitaplarında kanunilik ilkesi için aynen şunları söylemektedirler:

«Kanunilik prensibine riayet edilmediği takdirde, ferdin fiil ve hareketlerine hakim olabilmek, iktidarı tamamiyle yokedilmiş bulunur. Böyle bir halin neticesi, ferdi hürriyet ve şahsi dokunulmazlığın sadece tehlikeye düşmesi değil ve fakat belki tamamıyla ortadan kalkmasıdır.

«Prensibin teknik hukuk bakımından dayandığı temeli şu suretle izah edebiliriz. Suçun bir unsuru da hukuka aykırılıktır. Hukuka aykırılık ise, bunun açık bir hükümlle belli edilmesi şartına bağlıdır.» (Dönmezer, Nazari ve Tatbiki C. H., Um. Ks., Cilt I, 3. Bas., 1965, s. 20-27)

Dönmezer ve Erman kitaplarında kanuniliğin önemine işaret etmekte, çeşitli uluslararası sözleşmeyi örnek vermekte ve ilkeyi kesinlik, açıklık, muayyenlik olarak sunmaktadırlar. Bu esaslara göre, 142. maddenin yasakladığı eylem kesin değildir, muayyen değildir, açık ve belli değildir. Onun için de kanunilik ilkesine uygun değildir.

Nitekim, Faruk Erem de Ceza Hukuku adlı kitabında Montesquieu ve Beccaria'dan alıntılar yaparak kanunilik ilkesine açıklık getirmektedir. Erem, Feuerbach'ın bu ilkeyi «ceza hukukunun en yüksek prensiplerinden» saydığına işaret etmekte ve aynen şunları söylemektedir:

«Kanunlar sarih olmalıdır. Fertler nelerin cezayı müstelzim olduğunu, nelerin olmadığını kolayca anlamalıdır. Kanun en doğru ve iltibassız bir şekilde bunu gösterebilir... Kanun çok açık ve herkes tarafından anlaşılır bir şekilde

yazılmalıdır. Bu suretle fert hangi hareketin cezalandırılmış, hangi hareketin cezasız bırakılmış olduğunu bilecektir.» (Erem, T.C.H., Cilt I, Genel Kısım, 8. Basım., Ankara, s. 68-82)

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, 142. madde kanunilik ilkesiyle bağdaşmaz. Çünkü, yasaklanan eylemin hangi eylem olduğu tam olarak belli değildir. Herkes, kendi dünya görüşüne göre bir değerlendirmeye gitmektedir. Örneğin, birçok davada taban tabana zıt bilirkişi raporları alınmıştır. Kimi mahkeme kooperatifçilikten bahsetmeyi suç saymıştır, kimi mahkeme Nazım Hikmet'i okumayı suç saymıştır. Örneğin, koskoca T.C.K. şerhini yazan ve yıllarca Yargıtay Daire Başkanlığı yapan Gözübüyük'e göre: «Mülkiyetin başkalarını sömürmeye imkân verecek tarzda yeniden dağıtımına tabi tutulması» şeklindeki sözler, kesinlikle suçtur. Çünkü Gözübüyük, komünistlerin kamuoyunu kuşkulandırmamak için önce mevcut nizamı kötülemlerle yetinecekleri inancındadır (Ali Faik Cihan Kararı, Y. 1. C.D. 20.5.67, 2548/1392). İşte böyle bir varsayım bile ömre bedel cezalar için yeterli olmaktadır. Bu da, maddenin kanunilik ilkesine uymadığını gösterir. Nitekim, Kuralmen, Koçak, Gürün ve Akçaoğlu muhalefet şerhlerinde maddelerin neyi cezalandırdığı belli olmadığı için, Anayasa'nın 33. maddesindeki suçta «kanunilik ilkesine aykırı olduğunu» belirtmişlerdir. Gerçekten, 142. maddenin neyi cezalandırdığı belli değildir. Onun için de, Anayasa'nın 33. maddesine aykırıdır.

6) Doktrin Ne Diyor?

Sorunu aydınlığa çıkarabilmek için, 142. maddeye ilişkin bazı görüş ve tartışmalara da değinmek isteriz. Ancak, bu madde için yazılıp söylenenleri tam olarak verebilmek mümkün değildir. Biz sadece bazı örneklere işaret edip geçeceğiz. Böylelikle hem Anayasa Mahkemesi kararı daha bir açıklık kazanacak, hem de madde daha iyi anlaşılır olacaktır.

Maddeyle ilgili en çarpıcı raporu, bu maddelerin ünlü bilirkişisi Sahir Erman vermiştir. Erman, Anayasa Mahkemesi raporünün isteği üzerine hazırladığı mütalaasında aynen şöyle demektedir:

«Bu esasların ışığı altında 142. maddenin sadece komünizmi değil, sosyalizmi de cezalandırdığı neticesine varmak mümkün ve kabildir. «Bütün bunlardan çıkan netice şu olmaktadır: 141-142. maddelerimiz... Anayasa'ya aykırı

bir mahiyet taşımaktadır.» (Sahir Erman Raporu, H. Çelenk, 141-142, Anka Yayınevi, Ankara, 1976, s. 206-209).

Ayrıca, Çetin Özek de 141-142. maddeler üzerine bir inceleme yayınlamıştır. Özek, maddelerin kökenini aydınlığa çıkardığı gibi, hukuki yapılarına da ışık tutmaktadır. Özek bu konuda şunları söylemektedir:

«141-142. maddeler, düşüncenin özüne sınır getirmektedir. Bir eylemi değil, düşüncenin kendisini cezalandırmaktadır. Bu yönüyle maddelerin Anayasa'ya aykırılığı açıktır.

«Maddeler düşüncüyü mevcut düzene uygun olup olmadıklarına göre sınıflandırmıştır. Bu nedenle Anayasa'nın 12. maddesine aykırıdır.

«Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa gerekçelerinden hareketle 'Anayasa sosyalizme kapalıdır' sonucuna varmış olması, bu maddelerin Anayasa'ya uygunluğunu kanıtlamaz... Anayasa'nın sosyalist bir Anayasa olmadığını ispatlamak, sosyalist düşüncenin yasaklandığı anlamını taşımaz. 141-142. maddeler düşüncüyü cezalandırdığına göre, önemli olan sosyalist düşüncüyü yasaklamanın Anayasa'ya aykırı olup olmadığı sorunudur. Sosyalist düşüncüyü benimsemek ve açıklamak, sadece düşünce açıklamasıdır. 142. madde bu açıklamayı yasaklamakla, düşünce özgürlüğünün özünü yasaklamış olmaktadır. Bu bakımdan, 141-142. maddeler burjuva sınıfına imtiyaz tanımaktadır ve Anayasa'nın 4. maddesine aykırıdır (Özek, 141-142. Ararat Yayınevi, İstanbul, 1968, s. 246-250).

Özek yeni yayınlanan Türk Basın Hukuku adlı kitabında da şu görüşlere yer vermektedir:

«Şimdiye kadarki çalışmalarımızda, 142. maddenin düşünce açıklama hürriyetini yok etmesi, bilim ve sanat hürriyetini sınırlandırması açısından Anayasamıza aykırı olduğunu savunduk. Bu bakımdan, Anayasa Mahkemesi'nin 142. maddenin Anayasa'ya uygun bulan kararına katılmadığımızı tekrarlamak isteriz. 142. maddenin aykırılığı konusu, demokratik ilkelerle bağdaşmazlığı üzerinde yeniden duracak değiliz.» (Özek, T. Basın Hukuku, İstanbul, 1978, s. 448-449)

Özek bu görüşünü pekiştirebilmek için çok sayıda ve ilginç

mahkeme kararlarını örnek göstermektedir. Özek'e göre, uygulamadaki bu kalın çizgi ve özellikle 12 Mart «parentez dönemi»nin örnekleri, 142. maddenin «suçta kanunilik» kuralıyla bağdaşmadığını ortaya koymuştur.

Faruk Erem de, 142. madde ve Anayasa Mahkemesi kararı için şunları söylemektedir:

«Yeni Anayasa yürürlüğe girdikten sonra TCK'nun bu hükmünü aynı şekilde muhafaza etmek imkânsızdır.

«Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki kararı, beklenen 'hukuki emniyeti' getiremedi.» (Erem, C. H., Hus. Hükmümler, Ankara, 1968, s. 57)

Uğur Alacakaptan da 141 ve 142. maddeler için şu görüşleri öne sürmektedir:

«Anayasa'da ifadesini bulan özgürlüklere rağmen, iktidarlar tarafından adaletsiz ve isabetsiz bir şekilde uygulaması sürmüştür.» (Alacakaptan, Demokratik Anayasa ve TCK'nun 141-142. maddeleri, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 1965, sayı: 1-4).

Gerçekten, bütün bu açıklamalar ilgili maddenin Anayasa'yla bağdaşmadığını göstermektedir. Bu bilimsel görüşleri sergilemeye devam etmek gereksizdir. Çünkü, 141-142. maddeler için yazılmış yazılar, ayrı bir kütüphane oluşturacak kadar çoktur. Bu nedenle, doktrine atıf yapmayı fazlaca uzatmak istemiyoruz. Sadece, önemli bir hukuk kurumunun maddeye ilişkin raporuna ve bir belgeye yer verip bu bölümü kapatıyoruz. Rapor sahibi kurum, T.B.B.'dir. Bilindiği gibi, 1136 sayılı yasa TBB'ne tasarı hazırlama görevi vermiştir. İşte, bu yasal görevden hareket eden TBB, İstanbul'da olağanüstü bir genel kurul toplantısı yapmış ve hukukumuzun demokratikleştirilmesi için öntasarılar, raporlar hazırlamıştır. 17, 18, 19 Haziran 1977 günlü toplantıya sunulup aynen kabul edilen bu metne göre, TBB 141-142. maddelerin kaldırılmasını önermektedir. Öneri ve önerinin gerekçesi aynen şöyledir:

«Madde 141 ve 142 - Bu maddeler eylemi değil, fikir ve düşünceyi cezalandırmaktadır. Hukuk devletinde 'fikir suçu' olamayacağından, bu maddeler Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. Ayrıca düşünce ve bilim özgürlüğünü de sınırlandırdığından, Anayasa'nın 20. ve 21. maddelerine de aykırıdır. Bu nedenlerle kaldırılmalıdır.» (TBB Öntasarı ve Raporları, İstanbul Barosu Dergisi, Özel Sayı, İstanbul, 1977, s. 33)

Son olarak da Avrupa Konseyi ile İstanbul Barosu'nun, İstanbul Barosu'nun 100., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 25. ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 30. yıldönümü nedeniyle, 27-29 Eylül 1978 tarihlerinde İstanbul'da ortaklaşa düzenledikleri «İnsan Hakları Üzerine Yuvarlak Masa Toplantısı»nın ilan edilen «Genel Sonuç» bildirisinde de şöyle denilmektedir:

«5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9., 10. ve 11. maddelerine ilişkin görüşmeler sırasında, değişik siyasal görüşteki kişilerin can güvenliği ve sorumsuz şiddet gruplarınca yaratılan baskılar bakımından Türk toplumunun karşı karşıya bulunduğu tehlikeli durum vurgulanmış, otoriter rejim eğilimlerinin önlenmesi ve çoğulcu demokratik rejimin tam ve doğru biçimde gerçekleştirilmesi açısından temel koşul olarak, toplumdaki bütün sınıflara serbestçe siyasi örgüt kurma hakkının tanınması gereği belirtilmiştir. Bu vesileyle İspanya, Portekiz ve Yunanistan'daki son rejim değişikliklerinden sonra, Türkiye'nin Komünist Partisine yasal olarak çalışma olanağı tanımayan tek Avrupa ülkesi olarak kaldığına işaret edilerek bu çelişkinin daha fazla gecikmeden, demokratik biçimde ve bütün Avrupa uluslarındaki uygulamaya uygun biçimde sona erdirilmesi zorunluluğu üzerinde durulmuştur.»

Görülebileceği üzere, maddeye ilişkin tartışmalar, ısrarla Anayasa'ya aykırılığı vurgulamaktadır. Ve bu tartışmalar Anayasa Mahkemesi kararıyla durmamış, tam tersi gelişen pratik, tartışmaları yoğunlaştırmıştır. Çünkü, yaşadığımız hayat Anayasa Mahkemesi kararının yanlışlıklarını ortaya koymuştur. Maddeler giderek keskin bir kılıç olmuş, bütün özgürlükleri boğmuştur. Bu bakımdan, 1965 yılı kararına rağmen, sorunu yeniden tartışma zarureti doğmuştur. O halde, bu tartışmayı, çözüm yeri olan «mercie» göndermek gerekir.

7) İtirazımız Ciddidir

Maddeye ilişkin itirazımızın ciddi olduğu açıktır. Bir kere, bu kadar yoğun biçimde süregelen tartışmalar itirazın ciddiyetini vurgular. Zaten ciddilik hukuken tartışılabilir olmaktır. Bu bakımdan, mahkemeniz bu itirazın hukuken tartışılabilir olup olmadığına bakacaktır. Biz tartışmalardan önemli bir demet sunmaya çalıştık. Demek ki, sorun son derece önemlidir, ciddidir.

Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi kararının yazımı için geçen sü-

re ve 5 üyenin muhalefet şerhi bu ciddiyeti ayrıca belgelemektedir. Üstelik Anayasa Mahkemesi kararından sonraki uygulamalar ve özellikle 12 Mart dönemi, itirazımızın yalnız ciddi değil, haklı olduğunu da göstermektedir.

Bu nedenle, itirazımızda Anayasa'nın 151. maddesinin aradığı «ciddiyet» unsuru mevcuttur.

8) Daha Önceki Red Kararı Yeni Bir İncelemeye Engel Değildir

Baştan beri belirttiğimiz gibi, 142. madde Anayasa Mahkemesi denetiminden geçmiş ve aykırılığa ilişkin iptal davası reddedilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin redde ilişkin kararları yeni bir incelemeye engel değildir. Anayasa'nın 152. maddesinde Anayasa Mahkemesi kararlarının kesin olduğu söylenmişse de, bu kesinlik o istem ve dava için söz konusu olabilir. Ama, bir red karardan sonra, aynı konuda bir başka dava veya itirazın Anayasa Mahkemesi'ne getirilmesi mümkündür. Yalnız iptal kararlarıdır ki, bir hükmü yürürlükten kaldıran kararlardır. Artık iptalle birlikte yeni bir itiraz ve dava düşünülemez. Çünkü, ilgili o konu çözümlenmiş, bitmiştir. Dava yahut itiraz redle sonuçlanmış ise, ilgili hüküm yürürlükte kalmış demektir. Ve o hüküm yürürlüğünü sürdürdükçe, itiraz yolu her zaman mümkündür. Anayasa Mahkemesi değişen durum ve koşullara göre eski düşüncesini değiştirebilir. Böyle bir değişikliğin gerekip gerekmeyeceği de ancak yeni bir inceleme sonunda anlaşılabilir.

Gerçekten, Anayasa Mahkemesi redle sonuçlanan davalarda yeni bir itiraz, yahut davanın mümkün olacağı görüşündedir. Mahkeme, aksine bir anlayışın bazı kurallara dokunulmazlık kazandıracağı ve hukuki gelişimi dondurup kalıplaştıracığı düşüncesindedir. Nitekim, Anayasa Mahkemesi birçok red kararından sonra yapılmış itirazları incelemiş ve yeniden inceleme yolunu açıkça kabul edip benimsemiştir. Hatta birçok durumda eski görüşünü değiştirip önceden Anayasa'ya uygun saydığı yasa hükümlerini iptal etmiştir. Örneğin, Anayasa Mahkemesi 6.3.1973 gün ve 72/56, 73/11 sayılı kararında bu sorunu geniş bir biçimde tartışıp çözmüştür. Mahkeme aynen şunları söylemiştir:

«Bir dava veya itiraz redle sonuçlanırsa, aynı konuda gelecek başka davaların ve itirazların incelenemeyeceği yolundaki bir görüş kimi yasa kurallarına dokunulmazlık tanımak, bu kurallar üzerinde özellikle yargı yerlerinin

yetkilerini kullanmalarını önlemek, hukuki görüşleri dondurup kalıplaştırmak olur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının böyle bir ereğinin bulunduğu düşüncesini destekleyecek, doyurucu bir kanıtın ileri sürülmesi olanaksızdır.

«Şu duruma göre, incelenecek kuralın daha önceki dava ve itirazlar dolayısıyla denetlenmiş ve Anayasa'ya aykırı görülmeyle dava ve itirazların reddine karar verilmiş bulunmasının konunun 72/56 esas sayılı dosyada yeneden ele alınmasına engel teşkil etmeyeceğine karar verildi.» (Anayasa Mahkemesi, E. 72/56 K. 73/11)

Bu karardan anlaşılacağı üzere, red kararları yeni bir incelemeyi engellemez. Ayrıca, hemen belirtelim ki, birçok itiraz ve davada Anayasa Mahkemesi eski görüşünü değiştirip iptal kararı vermiştir. Bu kararlara birkaç örnek gösterip konuyu bağlamak istiyoruz.

Örneğin 832 sayılı yasanın 45. maddesi 1967/13, 1967/19, 1971/24 ve 1972/20 esas sayılı işlerde incelenmiş ve aykırılık itirazları reddedilmişti. Oysa Anayasa Mahkemesi aynı madde için 6.3.73 günü iptal kararı vermiştir.

«832 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 45. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verildi.»

Bir başka önemli örnek de Anayasa'nın 38. maddesi ile ilgilidir. Gerçekten, aşağıda sonuç bölümü sunulan iki karar bu değişikliğin nasıl mümkün olabildiğini açıkça göstermektedir.

«9.7.61 günlü, 334 sayılı T.C. Anayasası'nın 20.9.71 günlü, 1488 sayılı yasa ile değişik 38. maddenin 2. ve 3. fıkralarının Anayasa'nın 9. maddesinde yer alan (devlet şekli-nin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmünün değiştirilemeyeceğine ve değiştirilmesi teklif edilmeyeceğine) ilişkin biçim kuralına aykırı bulunmadığına ve itirazın reddine 23.3.76'da karar verildi.» (71/67-76/19 sayılı karar) (12.8.76 günlü R. G.'de yayımlanmıştır.) «9.7.61 günlü ve 334 sayılı T. C. Anayasası'nın 20.9.71 günlü, 1488 sayılı yasayla değişik 38. maddenin 2. ve 3. fıkralarının Anayasa'nın 9. maddede yer alan (Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez) yolundaki biçim kuralına aykırı olduğuna ve iptaline 12.10.76 günü karar verildi.» (76/

38-76/46 sayılı karar) 20.177 günlü R.G.'de yayımlanmıştır.)

Bu iki kararın tarihi arasında çok az bir zaman vardır. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 38. maddesini 23.3.76 günü Anayasa'ya uygun bulmuşken, 6 ay 20 gün sonra aynı hükmü Anayasa'ya aykırı görüp iptal etmiştir. Demek ki, değişen koşullar, bu süre için böyle bir değişikliği gerektirmiştir. 142. madde ile ilgili kararın üstünden ise, tam 13 yıl geçmiştir. Bu süre içinde gerek dünyada, gerek Avrupa'da, gerekse ülkemizde koşullar ve görüşler tamamen değişmiştir. Dava konusu maddenin belli bir görüş doğrultusunda dondurulup bırakılması, özellikle «demokratik hukuk devleti» ilkesi açısından son derece tehlikeli sayılabilecek bir hal almıştır. Bu süre içinde örneğin 40 yıl faşizmle yönetilen Portekiz ve İspanya gibi ülkelerde çoğulcu demokrasinin temel gerekleri yerine getirilmiş, her türlü düşüncenin açıklanması ve her türlü düşünce ve bu arada komünizm etrafında toplanıp, örgütlenme hakları tanınmıştır. Komşumuz Yunanistan'da 7 yıl süren faşist diktatörlüğün de 1974'de yıkılmasıyla orada da bu haklar demokrasinin gereği olarak serbestçe kullanılabilir hale gelmiştir. Tüm bu gelişmeler, «insan haklarına dayalı demokratik sistem»in bir gereğidir. Anayasa'nın başlangıç ve 2. maddelerinde aynı sistemi benimsemiş olan ülkemizin bu sisteme bağlı diğer ülkelerden bu bakımdan ayrı düşmesi düşünülemez. Bunun için hiçbir haklı kanıt ileri sürülemez. Bu konunun bir an önce «insan haklarına dayalı demokratik sistemin» ilkelerine uygun bir biçimde çözümlenmesi, bir bakıma ülkenin bir onur sorunudur. Bu nedenlerle itirazımızın yeniden Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesi hem mümkündür, hem de son derece gereklidir.

SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan nedenlerle, bu davada müvekkillerimiz sanıklar hakkında uygulanması istenilen TCK'nun 142. maddesi, «insan haklarına dayalı demokratik sistem»in ilkelerine ve «genel hukuk kurallarına» ve bu ilke ve kuralların somut normlarını oluşturan 10 Aralık 1948 tarihli «İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi»nin 19. maddesiyle, 4 Kasım 1950 tarihli «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi»nin 9 ve 10. maddeleriyle ve 1 Eylül 1975 tarihli Helsinki Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı Nihai Senedi'nin «Katılan devletlerin karşılıklı ilişkilerine yol gösterecek ilkeler» başlıklı I. Bölümünün 7. ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu madde, düşünce açık-

lama ve yayma özgürlüğünün özünü zedelediği için Anayasa'nın 20. ve 21. maddelerine, herkesi belli bir kalıba uygun düşünmeye zorladığı için Anayasa'nın başlangıç bölümüne, 2, 4 ve 12. maddelerine, «suçta kanunilik ilkesi» ile hiçbir biçimde bağdaşmadığından yine Anayasa'nın 33. maddesine aykırıdır.»

Davamızda müvekkillerimiz sanıklar hakkında uygulanması istenilen 142. maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu yolundaki itirazımız son derece ciddidir. İtirazımızın ciddi sayılarak, davamızda müvekkillerimiz sanıklar hakkında uygulanmak istenilen TCK'nun 142. maddesinin iptali için dosyanın Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmesini saygı ile arz ve talep ederiz.

bir BELGE

142. Madde Anayasa Mahkemesi'nde

Cok sayıda tanınmış avukat tarafından hazırlanan yukarıdaki metni inceleyen İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi, itirazı yerinde bulan ilk Savcı Çetin Yetkin'in ayrılması üzerine onun yerine gelen yeni savcının aleyhte görüş belirtmesine rağmen, itirazı haklı bulmuş ve 142. maddenin Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi kararını almıştır. Mahkeme Heyeti'nin oybirliği ile aldığı bu önemli kararın metnini aynen yaymıyoruz.

İLKE

KARAR

BAŞKAN 7424 ÜYE 9156 ÜYE 15484
RAMİZ EMRE FARUK ESİN YUSUF AKTAŞ

C. Savcı Y. : Bahattin Akgül 11914

Z. Katibi : Mehmet Uçar

Sanık : AHMET TAŞTAN Şevket Oğlu, 950 D.lu Eminönü nüfusuna kayıtlı olup Fatih Hüsambey Mah. Ferhat ağa sok. 16/3 de oturur.

TCY. 142 maddesine aykırı davranıştan yukarıda açık kimliği yazılı sanık hakkında mahkememizce yapılan açık yargılama sırasında sanık vekilleri 17.10.978 günlü dilekçe ile özet olarak mü-

vekilleri hakkında uygulanması istenilen 142. maddenin düşünce, açıklama ve yayma özgürlüğünün özünü zedelediği için anayasanın 20. ve 21. maddelerine, herkesi belli bir kalıba uygun düşünmeye zorladığı için Anayasa'nın başlangıç bölümüne, 2, 4 ve 12. maddelerine, «Suçta kanunilik ilkesi» ile hiç bir biçimde bağdaşmadığından yine Anayasa'nın 33. maddesine aykırı bulunduğunu ayrıca sözü edilen 142. maddenin «İnsan haklarına dayalı demokratik sistem»in ilkelerine ve «Genel Hukuk Kurallarına» ve bu ilke ve kuralların somut durumlarını oluşturan 10 Aralık 1948 tarihli «İnsan Hakları Evrensel Beyanname»nin 19. maddesi ile 4 Kasım 1950 tarihli «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi»nin 9. ve 10. maddeleri ile ve 1 Eylül 1975 tarihli Helsinki Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı Nihai Senedi'nin «Katılan Devletlerin Karşılıklı İlişkilerine Yol Gösterecek İlkeler» başlıklı birinci bölümünün 7. ilkesi ile bağdaşmamakta bulunduğundan iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını istemiş bulunmakla dosya incelendi;

G.D. / Anayasa'nın 151. maddesi; (bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğunun kanısına varırsa ANAYASA Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır) hükmünü kapsamaktadır. Sanık vekilleri, mahkememizin uygulaması olasılığı bulunan 142. maddesinin Anayasa'nın özüne, ruhuna ve yukarıda belirlenen maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüşler ve konunun Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesini istemiş bulunmaktadırlar.

Bilindiği gibi Mahkememizin konuyu Anayasa Mahkemesi'ne gönderebilmesi, ancak itiraz yoluna başvurma sureti ile olanaklıdır bunun için;

A — İptali istenen maddenin mahkememiz eli ile uygulanacak bir yasa maddesi olması gerekmekte olup sanık hakkında TCY. 142. maddesine aykırı davranışta bulunarak cezalandırılması istemi ile dava açılmış olmasına göre suçun doğrulanması halinde mahkememizin itiraz konusu maddeyi uygulaması gerektiğinden bu yöne ilişkin herhangi bir şüphenin varlığı söz konusu olmadığından bu koşul gerçekleşmiş bulunmaktadır.

B — İkinci koşul Anayasa'ya aykırı olduğu sanık vekilleri tarafından ileri sürülen iddianın ciddi görülmesidir.

Ancak bu yön ele alınmadan önce daha evvel konu Türkiye İşçi Partisi eli ile Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüş ve Yüksek

Mahkeme 26.6.969 gün 173/40 sayılı kararı ile istemi reddetmiş bulunduğuna için konunun yeniden Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesine yasal olanak bulunup bulunmadığı üzerinde durmak gerekir.

Anayasa Mahkemesi 6.3.973 gün ve 56/11 sayılı kararı ile özet olarak (... Davanın veya itirazın reddi ile sonuçlanmış işlere konu olan kurallar ise yürürlükte kalmış ve kararlar belirli durumlara ve koşullara dayanmakta bulunmuştur. Kararın bağlayıcılığı da bu kapsam içinde belirli bir dava ve itiraz bakımındandır. Durumların ve koşulların değişmesi halinde sonucun da değişik olması gerekir. Böyle bir değişimin bulunup bulunmadığı ise ancak yeni başvurmanın incelenmesi sonunda anlaşılabilir.

Bu davaya itiraz redle sonuçlanırsa aynı konuda gelecek başka davaların ve itirazların incelenemeyeceği yolunda bir görüş kimi yasa kurallarına dokunulmazlık tanımak, bu kurallar üzerindeki görüşleri dondurup kalıplaştırmak olur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı böyle bir ereği bulunduğu düşüncesini destekleyecek doyurucu bir kanıtın ileri sürülmesi olanaksızdır.

Şu duruma göre incelenecek kuralın daha önceki dava ve itirazlar dolayısıyla denetlenmiş ve Anayasa'ya aykırı görülmemeyecek dava ve itirazların reddine karar verilmiş bulunmasının konunun yeniden ele alınmasına engellik etmeyeceği belirtilmiştir. Bu durum karşısında davanın daha evvel reddi ile sonuçlanmasına göre işleme konulan kurallar aynen yürürlükte kalmış olacağı için ve gerekçede de belirtildiği gibi red kararının verildiği sıradaki durum ve koşulların değişmesi halinde sonucunda değişmesi olasılığı bulunduğu için yeniden Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması olanaklıdır.

Şu hale göre Anayasa'nın sözü edilen 151. maddesinde belirtildiği üzere Mahkememiz sanık vekillerinin Anayasa'ya aykırılık iddiasını aşağıda belirteceğimiz nedenlerle ciddi gördüğü için konuyu yeniden Anayasa Mahkemesi'ne götürmenin uygun ve yerinde olacağı kanısına varmıştır.

1 — Yukarda değindiğimiz Yüksek Mahkeme'nin 25.6.965 gün ve 173/40 sayılı kararı konunun yeniden Yüksek Mahkeme'ye götürülmesini haklı kılacak çok az bir çoğunlukla verilmiştir. Bu kadar az bir oy farkla verilen ve kişi özgürlüğünü önemli ölçüde etkileyen söz konusu maddenin Yüksek Mahkeme'nin denetiminden bir daha geçmesinde büyük yarar olduğu açıktır.

2 — Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen 142. madde 1889 tarihli İtalyan Ceza Yasasını yerine alan 1930 tarihli yasanın 272.

maddesi esas alınmak suretiyle ilk kez 1936 gün 3038 sayılı yasa ile TCY.sına girmiştir. O zamanki, yani 1930 yıllarındaki İtalyan Yönetimi'nin düşünce biçimi ve bunu gerçekleştirmek için uyguladığı yöntem bilindiği gibi yalnız İtalyan ulusuna değil, tüm dünya uluslarına bugün dahi unutulmayan acı anılardan başka bir şey bırakmamıştır. Bu acı günleri bir daha yaşamamak için insanlığın düşünce özgürlüğünün gerçekleşmesi için halen yoğun bir çabanın içinde bulunduğu bilinen bir gerçektir. Bu itibarla bugün hür demokratik nizamla yönetilen hemen hemen tüm ülkelerin ceza yasalarında yer almayan bu maddenin Anayasa'ya aykırılığı iddiası heyetimizce ciddi görülmüştür. (ABC)

3 — 3038 sayılı yasa ile Ceza Hukukumuzda girdiğini belirttiğimiz söz konusu maddenin uygulanması sırasında görülen duraksama ve sakıncaları ortadan kaldırmak amacı ile daha sonradan 5431, 4934, 5435 ve 5844 sayılı yasalarla 4 kez değişikliğe uğramasına karşın, değiştirme gerekçelerinde ileri sürülen nedenler bir türlü ortadan kalkmamış, maddenin çeşitli anlayış biçimlerine göre çeşitli uygulamalara uğradığı görülmüş ve görülmektedir. Şöyle ki; aynı veya benzer değişimlerle haklarında dava açılan sanıkları yargılayan mahkeme üyelerine göre bir kısmı beraat ederken, bir kısmı cezalandırılmıştır. Bu elbette ki «kanunsuz suç olmaz» prensibinin açık bir ihlalinden başka bir şey değildir. Şu hale göre bu yönü ile de maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası ciddidir.

Yine tüm hukukçular tarafından bilinmektedir ki, aynı konuda (A) yı bilirkişi seçerseniz, suç konusu yazıda 142. maddenin unsurlarının bulunmadığını belirtir, (B)yi seçerseniz aynı konu hakkında verilen raporda suç konusu yazının 142. maddenin unsurlarının varlığını belirtir. Bu durumun bilirkişilerin değişik görüş açısında bulduklarından ileri geldiğini söylemek olaya gerçekçi bir yaklaşımla çözüm bulmaya engel olur. Heyetimizin kanısına göre bu durum bilirkişilerin değişik görüş açısına sahip olmalarından çok 142. maddenin açık ve seçik olmamasından ileri gelmektedir. Nitekim bilirkişi görüşüne başvurmaksızın verilen mahkeme kararlarında da değişik uygulamalar bulunduğu bilinmektedir. Bu, yukarıda değindiğimiz gibi «Kanunsuz Suç Olmaz» prensibine tamamen aykırıdır.

Olayı daha somut örneklerle dile getirmek ve maddenin bu hali ile hukukun genel prensiplerine aykırı olduğunu belirtmekte yarar vardır: Bilindiği gibi bir kompozisyon ödevinde Atatürk ile Lenin'i mukayese eden ortaokul öğrencisi komünizm propa-

gandasından dolayı tutuklanmış ve aylarca tutuklu kaldıktan sonra başka bir hakimın görüşü ile olayda suç unsurları bulunmadığı belirtilerek beraat etmiştir. Belki diğer suçlar için de böyle olasılıkların bulunduğu düşünülebilir ise de 142. maddedeki bu durumun diğerleri ile oranlanamayacak derecede çok bulunduğu ve bu çokluğu uygulayan kimsenin yeteneği ve görüş açısından çok maddenin açık seçik olmamasından ileri geldiği kaçınılmaz bir gerçektir ve hatta aynı bilirkişinin aynı konu hakkında komünizm propagandası olmadığı yolundaki raporundan sonra başka bir nedenle yeniden incelenmesine sunulan bu konuya komünizm propagandası olduğu yolundaki rapor verdiği basınımıza dahi yansıyan bir gerçek olduğu düşünüldüğü ve belirttiğimiz gibi bu çelişkinin maddedeki suç öğelerinin boyutlarının belirli olmamasından ileri geldiği sonucuna varıldığı takdirde konunun ciddi olduğu kendiliğinden ortaya çıkar.

Bizim kanımıza göre açıkladığımız bu nedenler göstermektedir ki, kişi özgürlüğünü seçilen bilirkişinin siyasal düşünüş tarzına bağlayan 142. madde (Cezalar ve Ceza tedbirleri ancak kanunla konulur) biçimindeki Anayasa'nın 33/2 maddesine aykırıdır ve sanık vekillerinin bu yöndeki iddiaları içtenliklidir.

4 — «Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir, düşünce ve kanaatını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir veya yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz» biçimindeki Anayasa'nın 20. maddesi karşısında dava konusu 142. maddenin durumu:

Bilindiği gibi, düşünce kişinin iç alemini ilgilendirir, bunun boyutlarını, yani başladığı ve bittiği yeri sınırlayabilecek ve inceleyebilecek bir buluş çağımızda henüz gerçekleşmemiştir. Kanımıza göre düşünce özgürlüğünün varlığı veya yokluğu bu bakımdan tartışma konusu olamaz. Düşünce; kişinin iç alanında kaldığı sürece doğal olarak sınırsız bir özgürlüğe sahiptir ve kayıtlanması da bu hali ile olanaksızdır. Bu itibarla düşünce özgürlüğünden değil düşünce özgürlüğünün gerçek anlamı olan düşüncenin açığa vurulması özgürlüğünden söz edilebilir. Düşünce özgürlüğü denilince akla gelen düşüncenin açığa vurulması özgürlüğüdür. (ABC)

Ünlü hukukçu Ribero, herhangi bir düşüncenin oluşabilmesinin kişinin bilgi kaynaklarına serbestçe ulaşabilmesine ve bunlar arasında fikirler edinebilmesine ve seçme yapabilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu da ancak kişiye sağlanabilecek hu-

kuki olanak ve yasal garantilerin bulunabilmesine bağlıdır. İşte böyle bir ortam yaratılmadığı ve bu olanaklar sağlanmadığı takdirde kişinin özgür bir irde ile edindiği fikirler arasında sentez yapmasına ve bunları dilediği biçimde açığa çıkarmasına olanak bulunamaz.

Böyle bir ortamda kişinin düşünce özgürlüğünden söz edilemez veya böyle bir özgürlüğün uygulanması gerçekleşemez.

Bu itibarla Anayasamızın 20. maddesindeki özgürlük, belirttiğimiz gibi düşünce ve fikirlerin açığa vurulmasını güvenç altına alan özgürlüktür.

Anayasa'nın değişik 11. maddesindeki sınırlama 20. maddeyi de kapsamı içine alabilir mi?

1488 sayılı yasa ile yapılan değişikliğin 20. maddeyi de kapsam üzere yapıldığı düşünülebilir ise de, 11. madde ile yapılan sınırlamanın bu hali ile genel bir sınırlama olduğu dolayısıyla özel nitelikteki 20. maddeyi içine aldığı ileri sürülemez. Anayasamız sistemi ve yazılış biçimine göre bir hak veya özgürlük için kısıtlama düşünülmüş ise ,düzenlediği maddede bunu açıkça belirtmiştir. Örneğin, 18. maddede açıklanan seyahat ve yerleşme hürriyetinden söz edilirken, bunun ancak milli güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amacı ile sınırlandırılabilceği açıklanmış bulunmaktadır. Bunun gibi daha çok örnek verilebilir.

Bu itibarla kısıtlama ve sınırlama olmayan bir maddede yasa koyucunun amacının o madde ile güvence altına alınan özgürlüğe herhangi bir sınırlama getirmek istemediğinden ileri gelmektedir. Eğer 20. maddeye de bu sınırlamanın ve kısıtlamanın boyutları belirtilmek suretiyle aynı maddeye eklenmesi gerekirdi. Madenin bu hali ile TCY. dava konusu maddesine aykırı düştüğü bu nedenlerle aykırılık iddiasının ciddi olduğu anlaşılmaktadır.

5 — Anayasa'nın 56 ve 57 maddeleri karşısında TCY. 142. maddesinin durumu:

Anayasa'nın 56. maddesinde (Vatandaşlar siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir. Siyasi partiler önceden izin alınmadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar.

Siyasi partiler, ister iktidarda ve ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır...) denilmektedir. Daha sonra 57. maddesinde de (Siyasi partiler, programları ve faaliyetleri insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve layık Cumhuriyet ilkelerine ve devletin ülkesi ve milleti ile bö-

lünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymayan partiler temelli kapatılır...) denilmektedir.

Yukarda belirttiğimiz gibi, 20. madde kişinin kanaat ve düşünce özgürlüğüne sahip olduğunu ve bunları söz, yazı, resim ve başka yollarla açıklayabileceğini, 25. maddede herkesin önceden izin almaksızın, dernek kurma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

Anayasa'muz başlangıç bölümünde Anayasa'nın konulmasındaki amacı, insan hak ve özgürlüklerini, ulusal dayanışmayı, sosyal adaleti, kişinin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve güvenç altına almayı olanaklı kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukuki ve sosyal temelleriyle kurmak olduğu belirtilmiştir.

Demokratik rejimin ana ilkeleri arasında olan bu görüşler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9, 10 ve 11. maddelerinde de yer almıştır. Bu ilkeleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti de aynı sözleşmeye imza koymak suretiyle kabul etmiş bulunmaktadır. Çoğulcu demokratik rejimi tam ve doğru anlamda gerçekleştirmenin temel koşulu, herkese serbestçe sosyal örgütlenme hakkının tanınmasıdır. Bu nedendir ki İspanya ve Portekiz son rejim değişikliklerinden sonra Yunanistan'da da Cunta hükümeti yıkıldıktan sonra tüm Avrupa devletlerinde olduğu gibi, yasalarında bulunan dava konusu 142. maddenin benzerlerini tamamı ile kaldırmışlar Avrupa'da bu suretle yalnız bizim yasamızda kalmıştır. Bu haliyle de Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddi olduğu görüşü kendiliğinden doğrulanmaktadır. (ABÇ)

6 — (Sosyal Sınıf) nedir? Bunun gerçek bir tanımı yapılmış mıdır? 142. maddenin temel unsurlarından olan sosyal sınıf kavramı üzerinde durma konuya açıklık getirme bakımından gereklidir. Gerçekten sosyal sınıfın yasamızda tanımı yapılmadığı gibi doktrinde de bu yönde birlik ve beraberlik bulunduğu ve uygulayıcıya yol gösterici bir tanımın yapıldığı söylenemez. Şu hale göre sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmayı amaçlayan propagandanın varlığı herşeyden evvel sosyal sınıf tanımının yasal bir tanım olarak yapılmasına bağlı bulunmaktadır. Bunun tersi yasaların uygulanmasında keyfiliğe ve en azından kişisel düşünce biçimine göre uygulamaya yol açar, bu da yukarda da değindiğimiz gibi görülmekte ve izlenmekte olduğundan «kanunsuz suç olmaz» prensibinin ayrı bir ihlalidir.

7 — (Biz, hayatını, istikbalini korumak için çalışan erbabı sayyız... kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur

olan bir halkız. Arka üstü yatmak ve hayatını say'inden muarra geçirmek isteyen insanların bizim heyeti içtimaiyenin içinde yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade ediniz efendiler, halkçılık, nizamiçtimaiyesini say'yine, hukukuna istinat ettirmek isteyen bir mesleki içtimaiyyedir.) demek suretiyle engin yüceliğini en açık bir şekilde söyleyen büyük Atatürk'ün vurguladığı yukardaki cümleler, emeğin değerini en güzel biçimde belirtmektedir.

Emeğin yüceliğinden esinlenerek tamamen demokratik ve yasal yollar içersinde kalmak, kişi hak ve özgürlüklerini sağlıklı olarak korumak suretiyle, üretim araçlarının toplumun yararına kullanılmasının doğru olacağı inancına varan kimsenin bu inanç düşüncesini gerçekleştirmek için bir parti veya bir dernek kurması bir yana, bu inanç ve düşüncelerini açığa vurması halinde bile karşısına dava konusu 142. madde çıkmaktadır.

Açıklanan tüm bu nedenler sanık vekillerinin iddialarının ciddi olduğu yolunda mahkememize tam bir kanaat geldiğinden konunun yeniden Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesinin uygun olacağı görüşüne varılmıştır. (ABÇ)

SONUÇ: Sanık vekillerince ileri sürülen ve mahkememizin bakmakta olduğu bu davada sanığa uygulanması istenilen 142. maddenin 1 - 3 maddesi Anayasa'nın 20, 21, 2, 4, 12 ve 33. maddelerine aykırı olduğu görüşüne varıldığından bu konudaki iddianın ciddi olduğu yolundaki sanık vekilinin iddiaları yerinde görüldüğünden söz konusu maddenin iptali için Anayasa'nın 151. maddesi gereğince dosyanın ilgili bölümlerine fotokopileri çıkarılarak sözü geçen mahkemeye gönderilmek üzere C. Savcılığına verilmesine ve Anayasa Mahkemesi'nin vereceği karara kadar davanın geri bırakılmasına isteme aykırı olarak oybirliğiyle karar verildi. 26.1.1979.

Başkan 7424

Üye 9156

Üye 15484 Z.K.

TÜSTAV